БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген.

1951 ноябрь 1 ЧЕТВЕРГ № 216 (2390)

ӨРТӨӨ 20 КӨП.

Көдөө ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Көдөө ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүдүн дыка бедидерин, ниитиниң малының баш санын болгаш ооң продуктузунуң өзүүшкүнүн бүгү хемчеглер-биле улгатырарын чеңдип алыңар! Чурттакчы чонга аъш-чемни болгаш үлетпүрге чиг-этти эгээртинмес кылдыр тургузаалыңар!

(Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга ВКП(б) ТК-ның Кыйгырыгларындан).

Улус судтарының соңгулдалары

1951 чылдың декабрь 16-да РСФСР-ниң улус судтарының соңгулдаларын чорудар дугайында Чарлыкты РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму үндүрген. Оонбиле кады «РСФСР-ниң улус судтарынга соңгулдаларның дугайында Дүрүмнү» бадылаан.

Улус судтарының соңгулдалары болза, чугула политиктиг кампания болур. Сталинчы Конституцияны ёзугаар ССРЭ-де бүгү судтар соңгулдалар-биле тургустунар. ССРЭ-ниң Конституциязының 109 дугаар чүүлүнде чугаалап турары: «Улус судтарын районнуң хамаатылары чажыт бадылаашкынныг бүгү ниити, дорт болгаш дең соңгулда эргезин үндезилээш, үш чыл хуусаалыг соңгуур».

Улус судтарының соңгулдаларының дугайында дүрүм болза, суд соңгулдаларын демократтыг чурум-биле чорударының бүгү-ле эң чугула негелделерин айтып турар. Социалистиг шын шиидилгени ылап боттандырып, улус чоннуң бедик идегелин шынзыдып шыдаар төлептиг кижилерни ажылчы чоннар боттарының аразындан соңгуп, хамаатыны хүлээлгезин күүседирлер.

Совет суд болза, ёзулуг демократтыг суд болур болгаш социалистиг күрүненің эрге-ажыктарын барымдаалап турар. Совет суд улус чон-биле үзүлбес харылзаалыг болгаш ажылчы чоннарның күзел соруун боттандырып турар.

Бистиң чуртта шын шиидилге болза, бистиң Конституциявыс-биле доктаатынган ниитилел болгаш күрүне тургузуун, ажыл-агыйның социалистиг системазын болгаш социалистиг өнчүнү, хамаатыларның эргелерин болгаш эрге-ажыктарын кандыг-даа халдаашкыннардан камгалаар соруулгалыг. Бистиң судувус хамаатыларны совет патриотизмге, серемчилелге болгаш совет хоойлуларны хажык чок сагыырыга, социалистиг ниити чуртталганың чурумун хүндүлеп сагыырынга кижизидер.

Улус судтарының ам болур соңгулдалары болза, социалистиг хоойлу-дүрүмнү улам быжыглаарынга болгаш хоойлуну хүндүлеп көөр кылдыр бүгү хамаатыларны кижизидеринге улуг ужур-дузалыг болур. Улус судтарының соңгулдаларынга белеткелдерни улус судтарының ажылын экижидеринче угландырар ужурлуг. Совет кижилер соңгулда мурнунуң хуралдарынга боттарының саналдарын киирип, улус судтарының ажылында четпестерни плеердип шүгүмчүлээри чугаа чок. Ындыгның төлээзинде партия болгаш совет организациялары болза, четпестер дугайында ажылчы чоннарның кадык шүгүмчүлелдерин калбартып деткиир болгаш ол четпестерни чайладырының чогуур хемчеглерин алыр хүлээлгелиг.

«РСФСР-ниң улус судтарының соңгулдаларының дугайында Дүрүмнү» ёзугаар Тыва область Совединиң күүсекчи комитеди бистиң областа улус судтарынга соңгулдалар чорудар талазы-биле 18 соңгулда округтарын тургускан болгаш ол округтардан 18 шииткекчилерни, 1150 улус төлээлерин соңгуурун доктааткан. Ол шииткекчилерге болгаш улус төлээлеринге кандидаттарны хөй-ниитиниң организациялары болгаш ажылчы чоннарның ниитилелдери, ажылчыннарның, албан хаакчыттарның, тараачыннарның ниити хуралдары депшидер. Кандидаттар депшидериниң мындыг чуруму болза, улус судтарының соңгулдаларының ёзулуг демократтыын көргүзүп турар.

Улус судтарының соңгулдаларының чорудулгазының үезинде бистиң партия организацияларывыс, Советтерге соңгулдалар үезинде ышкаш, партия кежигүну эвестер-биле эвилелдежип алгаш, чаңгыс аай кандидаттарны депшидерлер. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң сталинчы блогу моон мурнунда болуп эртип турган соңгулдаларга тиилеп келген. Улус судтарының соңгулдалары болзэ, ол сталинчы блокту улам-нз быжыглаарынга, Ленин—Сталинның партиязын долгандыр совет улустуң улам-на сырый катыжарынга идиг болур ужурлуг.

Бо сорулганы чеңдип алыры соңгулдаларга организастыг белеткелден болгаш агитас-массалыг ажылдардан улуу-биле хамааржыр. Партия организациялары болза, социалистиг күрүнеге совет судтуң ролюнуң болгаш ужур-дузазының дугайын ажылчы чоннарга калбаа-биле тайылбырлап бээри-биле боттарының агитаторларын массаже чорудар ужурлуг. Бистиң агитаторларывыс болгаш пропагандистеривистиң хүлээлгези болза, совет судтуң тургузуушкунунуң демократтыг принциптерин болгаш ажыл-чорудулгазын, ооң улуг кижизидикчи ролюн, буржуаз судтан ооң ылгалдынын массаларга тайылбырлаары болур. Хоойлуну чөрчээн буруулугларны совет суд шииткеш, ооң-биле совет күрүнени быжыглап, бүгү ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын камгалап турар деп үвени ажылчы чоннарга тайылбырлаары эргежок чугула.

Бүгү соңгукчуларны бадылаашкынга шуптузун кириштирери — партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының чугула политиктиг сорулгазы болур. Бо сорулганы чеңдип алырда, партия, совет органнары, агитаторлар, парлалга, радио соңгукчуларга ССРЭ-ниң Конституциязын, суд соңгулдаларының дугайында дүрүмнү тайылбырлап, оларга улус шииткекчилерин болгаш улус төлээлерин таныштырар.

Улус судтарынга соңгулдалар белеткелиниң талазы-биле чер-черниң Советтери улуг организастыг ажыл чорударын соңгулдалар дүрүмү негеп турар. Советтерге соңгулдалар үезинде тускай соңгулда комиссиялары тургустунуп турган болза, улус судтарының соңгулдаларының үезинде үүгле округтарга болгаш соңгулда пунктуларынга санаашкын комиссиялары тургустунар. Ынчангаш улус судтарының соңгулдаларынга белеткелди болгаш ол соңгулдаларны организастаарын ажылчы чоннар депутаттарының Советтеринге хүлээдип турар.

Ылаңгыя хоорай болгаш район Советтериниң күүскомнары улуг организастыг ажылдарны чорудар. Олар болза, улус шииткекчилеринге болгаш улус төлээлеринге кандидаттарны регистрастаар, соңгулда пунктуларын соңгулда бюллетеньнери-биле хандырар, соңгулда бюллетеньнерин хүлээп алыры-биле болгаш бадылаашкынның түннелдерин доктаадыры-биле соңгулда участокторынга бодунуң төлээлекчилерин томуйлаар, округтар аайы-биле соңгулдалар түннелдерин кылыр, соңгутурганнарга соңгутурганының дугайында шынзыдылгаларны тыпсыр болгаш оон-даа ыңай хүлээлгелиг.

Ажылчы чоннар депутаттарының Советтери болза, улус судтарының соңгулдаларының дугайында дүрүмде айыткан негелделерни чогуур өйүнде болгаш хажык чокка күүседирин хандырар ужурлуг. Соңгулда пунктуларын чогуур өйүнде, соңгукчуларның бадылаашкынынга киржиринге бергедээшкин болбас кылдыр тургузары, соңгукчуларның даңзыларын шын кылып тургузары—бүгү ниити соңгулда эргезин хандырарының чугула негелдези болур деп үвени утуп болбас.

Делегейде эң-не демократтыг соңгулда системазынга үндезилетинген улус судтарының соңгулдалары болза, совет кижилериң политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн хайныктырып үндүрер. Ажылчы чоннарның ол көдүрлүүшкүнүн кол сорулгаже—ажыл-агый, культур тургузуушкунунуң сорулгаларын күүседиринче углаары — партия, совет организацияларының хүлээлгези болур ужурлуг.

В. И. Лениниң Чогаалдарының немелде тиражының баштайгы ийи томнары парлатынып үнген

В. И. Лениниң Чогаалдарының (4-кү үндүрүүшкүнүнүң) немелде тиражын күрүненің политиктиг ном үндүрер чери үндүрүп эгелээн. Немелде тираж болза, августа чорутунган хууда бижидилге ёзугаар тарагынар.

В. И. Лениниң Чогаалдарының немелде тиражының бирги болгаш ийиги томнарын бижидикчилер октябрьниң 26-дан ап эгелээннер.

(СЭТА).

Улуг Октябрьниң 34 чыл оюнга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыыл!

Төрээн чуртка металлды улам хөйну берээл

ЛЕНИНГРАД. Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга ВКП(б) ТК-ның Кыйгырыгларын Киров заводунуң коллективи улуг сорук кириишкиннибиле ужурашкан.

Шалыпчы каң эзилдирикчизи А. А. Маслоков мынча деп чугаалаан:

—Агрегаттарның болгаш механизмнериң күжүн долу ажыглап, хөй-хөй шойну, каңны, прокатты бээринче металлургтарны партия кыйгырып турар. Бо чылын бистиң цех Төрээн чуртка эрткен чылдыындан ыракта хөй металлды бергеш, эзилдириишкиннерге 600 тоннадан хөй оттулар үүлдү камнап алгав. Бистиң бригадавыс бир тонна каңны эзилдир хайылдырарда-ла нормада көрдүнгенинден 40 килограммдан эвээш оттулар үүлдү чарыгдап турар. Чеди дугаар эзилдириишкин бүрүзүн-не камнап алганывыс оттулар үүлүвүс-биле кылыр бис. Төрээн большевик партиязының кыйгырыгларынга харыы кылдыр кировчу каң эзилдирикчилери мартеннерни улам эки ажыглаар дээш амдаа төлептии-биле демисежирлер.

Бо чылын пландан дашкаар дыка хөй металлды берген прокатчиктер октябрь мурнуу чарының хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип турарлар. Олар сорттуг прокат талазы-биле «Волгодонстройнуң» чагыын хуусаа бетинде доозуп бергеннер. Дүүн, хүндүскү ээлчегниң сөөлгү үезинде сорттуг станның И. Ф. Федотовка удуртурган бригадазы октябрьниң санынга киирер металлының сөөлгү тонназын болбаазыратканнар.

(СЭТА).

Улуг байырлалга алдар

ЛЕНИНГРАД. Октябрь 26-да Сталин аттыг металлургия заводунуң цехтеринде октябрь мурнунуң социалистиг чарыштары калбарган.

Бус турбиназы бүдүрер цехтиң коллективи стахановчу ажылдап турар. Октябрь мурнунуң хүлээлгелеринде планнатынган бир чаа машинаны чагыкчыга хүлээдип берипкен. Ийиги турбинаны шенелдеге белеткеп турар, үшкү турбинаның чыылдазын чорудуп турар.

Каадыржаан бүдүрүлгечи Г. И. Меликовтуң удуртуп турар токарьлер бригадазы чаа машинаның роторунуң кылыышкынын октябрь 25-те доозупкан.

(СЭТА).

Байырлал таварыштыр чаа бажыңнарже

ТБИЛИСИ. Хоорайның ажылчы чоннарының хөй-хөй өг-бүлелери Улуг Октябрьниң 34 чыл оюн таарымчалыг чаа квартираларга уткуурлар. Сукно кылыр фабриканың беш каът чуртталга бажыны улус чурттаарынга белен. Трикотаж-аргыкчы комбинаттың улус чурттаар улуг бажыңнарын белен кылып каан.

Октябрь мурнунуң эзлчээн хоорайның тудугжулары чедиишкинниг чорудуп турарлар.

Тбилисиде 42,5 муң квадрат метр шөлдүг 23 бажыңнарны ам тудуп турар.

ФРУНЗЕ. Киргизияның найсылалында бо чылын чаа кудумчулар немешкилээн.

Көдөө ажыл-агый машиналары кылыр заводтуң ажылчыннары болгаш сукно бүдүрер фабриканың пөстаавычылары чаа бажыңнарже көжүп киргеннер. Пенька-джут фабриканың коллективи байырлал белээн алган. Октябрь байырлалын олар чаа клубка демдеглеп эртиреррлер.

Байырлал хүннеринге таварыштыр хоорайда 500 хире бажыңнарны туткулаан.

(СЭТА).

Күш-ажылчы чедиишкиннер-биле

Тес-Хем районнуң күш-ажылчы колхозчулары болгаш мурнакчы малчыннары Төрээн чурттуң экономнуг күжүн маадырлыг күш-ажылы-биле быжыглавышаан, Октябрь байырлалынга күш-ажылчы алдар болдуруп социалистиг чарыштын бот-хүлээлгелерин алгылааннар.

Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнга күш-ажылчы белектер-биле ужуражыр дээш ажылчы чоннуң ол көдүрлүп үнген социалистиг чарыштарын ажыл херек кырынга боттуу-биле удуртуп, ол ажылдарга коммунистер болгаш комсомолчулар үлегерлии-биле киржип турар.

Эң ылаңгыя Берт-Даг сумузунда Ленин аттыг колхозтуң колхозчузу 52 харлыг коммунист эш Лакпаа 1950 чылда колхозтуң 250 хоюн ажаап кадарары-биле хүлээп алган. Ынчаарга оларның кададын одар аайы-биле шын таарыштырып, чаш малдың чиир сигенинден эгелээш, оларның ажаалга карактаашкынын кызымаа-биле таарыштырып ап турганындан, ол чаңгыс чылдың иштинде 250 хоюн 948 баш чедир өстүрген ийикпе, азы 698 хураганны чидириг чокка ажаап алган.

Ынчаарга, хоочун чылгы кадарчызы коммунист эш Таажыма ол-ла колхозтуң 80 белерин хүлээп алгаш, малдың кулун салыр чоруун болдурбас дээш, малдың одарын шын таарыштырып, ооң ажаалгазын эң эки таарыштырып алганындан ол чылгызын 160 баш кылдыр өстүрген. Ол ышкаш эш Анчы 242 хойлар хүлээп алгаш, ол хойларын 511 баш чедир өстүрген ийикпе, азы 242 хойдан 269 хураганнарны чидириг чокка ажаап алган.

А. ЕЛИЗАРЬЕВ.

Алгы заводу байырлал мурнунда

Төрээн чуртунуң экономнуг күжүн бодунуң маадырлыг күш-ажылы-биле быжыглавышаан, Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл болур оюнга алдарлыг күш-ажылдың чедиишкиннери-биле белектиг ужуражыр дээш алгы заводунуң ажылчыннары социалистиг бот-хүлээлгелерни ап, стахановчу ээлчегже киргеннер.

Алгы заводунуң ажылчын, албан-хаакчыттары боттарының ол социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседир дээш карак кызыл ажылдап, бүдүрүлгениң ажыл нормаларын ажыр күүседип келгеннер. Эң ылаңгыя хөм кылыр цехтиң аныяк стахановчузу эш К. Фетяев октябрь болгаш ноябрь айларның планын эткен сентябрь айда-ла ажыр күүседип каапкан. Ам 1951 чылдың сөөлгү айының планын доозар чеңдип турар. Кидис өөр цехтиң хоочун стахановчузу эш К. Хүрекпен хүн-бүрүнүң нормазын 120—200 хуу чедир күүседип турар чаңы-биле октябрь айның планын баштайгы он хонукта-ла дооскан болгаш ам ноябрь айның планынче кирип турар. Ол ышкаш алгы кылыр цехтиң стахановчузу эш К. Каблуков, кидис кылыр цехтиң стахановчузу эш Сундуй олар хүн-бүрүнүң нормаларын 140—200 хуу чедир күүседип турар чаңын ёзугаар дараазының айларынче шинчип турар. Үстүнде айыткан стахановчулар ышкаш шак ындыг мурнакчылар хүн-бүрү өзүп, октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга алган бот-хүлээлгелерин бүдүрүлгениң ажылчыннары багай эвес күүседип турарлар.

БИСТИҢ КОРР.

Механизаторлар сөзүн ээлеп турар

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторлары улуг башкы Сталинның мурнунга алган социалистиг хүлээлгезин багай эвес күүседип турарлар. Олар Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 34 чыл оюнуң улуг байырлалынга чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыры-биле октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга алган хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип, боттарының берген сөзүнге ээ болуп турарлар.

МТС-тиң механизаторлары трактор ажылдарының чыл планын октябрь 10-да 101 хуу күүседкен ийикпе азы колхозтарның 16786 гектар черин чарып берген. Ол болза, пролетар революциязының ам каш хонгаш болур улуг байырлалынга Улуг-Хем районнуң механизаторларының күш-ажылчы белээ болур.

Торгалыгда «Свобода труда» көдөө ажыл-агый артелиниде ажылдап турар трактор бригадазы (бригадири эш Семен Маковкин) трактор ажылдарының чыл планын 121 хуу күүседкен болгаш 835 килограмм кывар чүүлдү камнап алган.

Чаатыда Киров аттыг колхозта ажылдап турар трактор бригадазы (бригадири эш Ковев) трактор ажылдарының чыл планын 115 хуу күүседкен. Ол трактор бригадазында комсомолчу эштер Чичулин болгаш Кураин олар хүн нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип турарлар.

Ол ышкаш Сталин аттыг колхозта трактор бригадазының бригадири эш Назыты, Жданов аттыг колхозта трактор бригадазының бригадири эш Печенкин болгаш Ленин аттыг колхозта трактор бригадазының бригадири эш Шожул олар трактор ажылдарының планныг нормаларының хемчээлин ажыр күүседип турарлар. Ленин аттыг колхозта трактористер Куулар Петька октябрь 15-ке чедир 1100 гектар черни чарган. МТС-тиң механизаторлары ам Октябрь революциязының 34 чыл болур оюнуң байырлалынга оон-даа бедик чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш эрестиг ажылдап турарлар.

М. БУГАЛДАЙ.

Совет эртем тайбыңның херээнге бараан болуп турар

Совет эртем бодунуң бүгү чогаадыкчы чоруу-биле тайбыңның чаачай херээнге, коммунистиг ниитилелди тургузуп турар бодунуң улузунуң тайбың тургузукчу күш-ажылының херээнге бараан болуп турар. Эртемниң эң улуг корифейи, гений, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштыңчызы эш Сталин бистиң эртемдээннеривисти сорук киирип турар. Ооң сагыш салыышкынының болгаш кичээнгейиниң ачызында бисте эртем кажан-даа турбаан бедиинге чедир хүндүлел-биле хүрээлеткен. «Эртем болза, башкарыкчы болгаш хүндүлүг черни ээлеп турар чурттуң хамаатызы деп бодун миннири өөрүшкүлүг. Эртемниң болгаш культураның депшилгезин ынчаар сагыш салыңгыр болгаш кичээнгейлиг мактап, деткип турар Төрээн чурттуу-биле чалбыыштыг чоргаарланып болур. Мен бодумнуң ынак Төрээн чурттумнуң чаагай чоруунга болгаш бүгү кижи төрелгетенниң аас-кежиинге ажылдап болур аас-кежиктиг болган-дыр мен» деп орус улустуң улуг эртемдээни Иван Петрович Павлов чугаалаан. Бо сөстерни совет эртемдээн бүрүзү катаптап турар.

Совет эртемниң сорулгазы болгаш бодалгазы—быжыг тайбың. Ооң бедик хүндүлели болза, кижи көөр хөңнү чок чорукту нептередип, база делегейниң чаа дайынынче кыйгырып турар англи «эртемдээн» Бертран Рассель ышкаш империализмниң дипломатчыткан чашпаа ыттарының кижи эъди чиир моралинге удур туржуп турар. Бистиң хүннеривистиң улуг физикчизи профессор Жолио Кюрини болгаш тайбыңның херээн камгалап турар өске-даа ак-сеткилдиг эртемдээннерни капиталистиг делегейде бужартадып, баксырадып турар. Америк дайын кыпсыкчылары эртемниң чедиишкинин кижилерни массалыыбиле кыргып хыдыыр сорулгага ажыглап турар. Буржуаз эртемниң эрге-ажыынга бараан болуп турар империалистерниң кара сагыштыг бодалдарын совет эртемдээннер ханызы-биле көөр хөңнү чок болуп турар.

Совет Эвилелинде эртем канчаар хөгжүп турарын көөрү өөрүшкүлүг. Дарвинизмниң теориязын чаа бедик чадаже хөгжүткен болгаш көдүрген орус улуг биолог И. В. Мичуринниң өөредин үүгле бистиң чуртувуста бүгү ниитиниң көрүүшкүнүн болгаш калбак вептерээшкинин алыр аргалыг болган. Мурнакчы мичуринчи өөредиг амыдыралда бистиң медереливисти болгаш ооң хөгжүлдезиниң хоойлуларын калбарткан болгаш ханылатхан. Ол эртем болза, улуг англи биолог Дарвинниң теориязынга туган алдагдалды болгаш аңаа четпейн турган чорукту чедир күүседкен болгаш эткен.

Амгы үениң медициназының хөгжүлдезиниң үндезини апарган гениилиг физиолог Иван Петрович Павловтуң өөредин үүгле бистиң чуртувуста шак ынчаар бедик көдүрлүр аргалыг болган. Материалистиг, революстуг павловчу өөредиг болза, кижиге эң-не эргим чорук дээш—ооң амыдыралы дээш, ону узадыры дээш демиселге эң улуг депшилгелерни ажыдыр турар. Совет ниитилелде кижи—бүгү капиталдарның эң-не үнелии болуп турар. Совет Эвилелинде ышкаш улустуң кадык камгалалы делегейде кайда-даа ынчаар сайзыраваан, медицина эртемин бистиинде ышкаш ынчаар кайда-даа депшиллиг болдурбайн турар.

Коммунистиг тургузуушкуннуң тайбың сорулгаларынга бисте эртемниң бүгү адырлары бараан болуп турар. Бүгү-ле совет улус ышкаш эртемдээннер бүгү чурттар биле эки кожа-хелбээ харылзаалардың болгаш тайбың ажыл-ишчи болгаш культурлуг харылзаалардың политиказын камгалап турар. Эң улуг совет эртемдээннер тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш ачы-хавыяалыг болгаш чалбыыштыг демиселчилер болуп, бүгү делегейге алдар сураглыг болуп турарлар.

Бистиң чуртувуска социализмниң тиилелгези ССРЭ-ниң бүгү улустарының культуразының көстүп көрбээн чечектелиишкинин хандырган. Революцияга чедир Азербайджанга чаңгыс-даа дээди өөредилге чери, чаңгыс-даа эртем-шинчилел албан чери турбаан. Амгы үеде республикада Эртемнер Академиязы болгаш эртем-шинчилелдиг он-он институттары бар, оларда муң ажыг докторлар болгаш эртемниң кандидаттары ажылдап турар. Ол факт — большевик партияның ленинчи-сталинчы национал политиказының шылгарангай чоруунуң херечизи болур.

Азербайджанның эртемдээннери бүгү чурт ышкаш тайбыңның херээн быжыглаарының, бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын күштелдирериниң херээнге боттарының чаагай салыышкынын киирерин күзеп турарлар. Олар нефть үлетпүрүн хөгжүдериниң элээн хөй чугула нарын айтырыгларын чогаадып кылган. Ылаңгыя геологтар далай түвүнде чер иштинде чыдар, Каспий, далайның нефть талазы-биле байлакшыл черлерин ажылдаарынга болгаш шингээдип алырынга кончуг хөй чүүлдерни кылган. Чер үттээриниң, нефть казарының болгаш ону болбаазырадып ажылдадырының технологиязын улам болбаазырадырын нефтичи-эртемдээннерге дааскан.

Республиканың төп чавыс кезээниң ховулуг делгеминиң культурлуг чер ажылын суггарарының болгаш шингээдип алырының талазыбиле улуг хемчээлдиг шинчилел ажылы чорутунуп турар. Эртемдээннер минералдыг суглар үнер черлерни эмнелге сорулгаларынга ажыглаар болгаш шинчилээр, эвкалиптиниң соокка туруштуг уксааларын өстүрүп үндүрер, одарларны экижидер болгаш өске-даа хөй сорулгалар талазы-биле ажылдап турарлар. Республиканың эртемдээннериниң шиитпирлери-биле ажылдап турары бүгү нарын айтырыгларын чыскаап бижиир болза бүдүн дептер болур ийик. Бо бүгү хемчеглер болза, бистиң Төрээн чуртувустуң тайбың тургузуушкунунуң хөгжүлдезинче угланган.

Азербайджан эртемдээннер Тайбының Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адааңга ат салбышаан, боттарының ажылын улам улуг көдүрлүүшкүн-биле үргүлчүлээрлер. Тайбының херээн камгалаарынга идепкейлиг турушбушаан, эртемниң ажылдакчылары тайбының херели — совет Төрээн чуртка, тайбының улуг тук тудукчузу эш Сталинга боттарының ынакшылын болгаш бердингенин база катап көргүзерлер.

М. ТОПЧИБАШЕВ,
Азербайджан ССР-ниң эртемнер Академиязының вице президентизи, тайбың камгалалының Азербайджан комитединиң даргазы.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединин IY сессиязы

Бо чылдың октябрь 25—26 хүннеринде Сталин аттыг культура бажыңынга ажылчы чоннарның депутаттарының Тыва область Совединин IV сессиязы болуп эрткен. Сессияга колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар хемчеглер дугайында ажылчы чоннарнын депутаттарының Тыва область Совединин күүсекчи комитединин даргазы эш Чимбаның илеткели болган.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар хемчеглер дугайында әш А. М. Чимбаның илеткелинден

Совет күрүнеин болгаш большевик партияның Тыва областың дугайында хүн-бүрүнүң сагыш човаашкынының болгаш дузаламчызының ачы-хавыяазы-биле күш-ажылчы арат чоннун медерелинде ханы өскерлиишкиннер болган болгаш хуу ажылдыг тараачын ажыл-агыйларның колхозтар оруунче шилчириниң эргежок чугула бүгү байдалдары тургустунган.

Совет чазакты болгаш большевик партияны долгандыр бистиң областың ажылчы чоннарының сырый катышканын социалистиг чаартылганын эрткен 7 чылы тодаргай көргүскен.

Тываның көдээ ажыл-агыйы мурнунда биче бүдүрүкчүлүг, хуу ажылдыг көшкүн ажыл-агыйларга үндезилетинип турган болза, ам бо үеде бир дугаар чергениң техниказы-биле чепсеглетинген социалистиг коллективтиг ажыл-агыйларга үндезилетинип турар. Областың ажылчы чоннарының политиктиг медерели, бодунуң социалистиг Төрөөн чуртунга бердингеин болгаш патриотчу чоруу улам өзүп турар. Областа тараачын ажыл-агыйларның 72 хуузу коллективизацияга кирген. Олар тарылга шөлүнүң 87 хуузун, мал ажыл-агыйының 68 хуузун эжелеп турар. Бирги чергениң техниказы-биле чепсегленген 12 машина-трактор станцияларын организастаан.

Областың ажылчы чоннары эш Сталинга чоруткан чагаазында боттарының хүлээлгелерин күүседип, тараа ажаап алыышкынын чедиишкинниг дооскан болгаш күрүнеге тараа, эът болгаш дүк дужаар планын хуусаа бетинде күүседткен. Колхозтарда ниитилештирген мал ажылын өстүрериниң үш чыл планы колдуунда күүсетинген.

Машина-трактор станциялары трактор ажылдарының чыл планын 111 хуу күүсеткеннер. Областың колхозтары ам тараа бастырылгазын доозарының, үрезин урарының, Уставта айыткан фондулар тургузарының ажылын чорудуп турар. Бо чылын колхозчуларның күш-хүнүнге алыр тараазы эрткен чылдан хөй болур болгаш оларның материалдыг амыдыралы улам-на экижиир.

Көдээ ажыл-агыйны коллективизастааны болгаш механизастааны байдалын экижиткен эвес, харын оларның культурлуг өзүлдезинге саңлдарлыг болуп турар. Ам бистиң областың колхозтарында, МТС-теринде тракторжу-механизаторларның, комбайнёрларның, машинистерниң болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң армиязы бар апарган. Бии-Хемде Кочетов аттыг колхозтуң кежигүнү Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Маады Парыңмаа, ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн хандырган трактористер А. Шелепов, Ф. Исаков, Очур-оол, комбайнёрлар Бюрбю, Иванов, Межов болгаш Балчыр-оол, ол ышкаш чыл бүрүде төрүүр 100 хой бүрүзүнден 110-дан куду хураган албайн барбас Ноокай, Кудрявцев, 154 беден 154 кулунну бүрүн камгалап алган Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң чылгычызы Дамба-Кашка болгаш өске-даа мурнакчылар колхозтарда бар. Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозту болгаш Шагаан-Арыг МТС-ти Бүгү-эвилелдин көдээ ажыл-агый делгелгезинге калбак көргүзүглүг кандидаттар кылдыр киирип турар. Кызыл районнуң «ТАРН 12 дугаар улуг хуралы» колхозун хой ажыл-агыйының чедиишкиннери дээш, Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозун чылгы мал ажылының чедиишкиннери дээш, база Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге кандидаттар кылдыр киирип турар. Улуг-Хем районда «10 дугаар улуг хурал», Шверник аттыг болгаш «Кызыл тук» колхозтар, Кызыл районда «Малчын», «Бай-Булун» болгаш «ТАРН 12 дугаар улуг хуралы» колхозтар 1950 чылда ниитилештирген мал ажылын сайзырадырының күрүне планын күүсеткен дээш Бүгү-эвилелдиң шанналы — машиналар болгаш мотоциклдер-биле шаннатканнар.

Бистиң областың колхозтары күрүнеден 3,5 миллион рубльдиң эгитинмес 21,0 миллион рубльдиң узун-хуусаалыг чөлилизин алган, колхозчу суурларны тударынга, көшкүн чонну сууржун амыдыралче шилчиде-ринге ыяш материалды халаска ап турар. Сөөлгү 2 чылда тракторларның саны 3,5 катап, комбайннарның саны 5 катап өскен. Чүгле бо чылын МТС-тер колхозтарда хову ажылының 92 хуузун күрүнеин машиназы биле күүседип турар.

Күрүнеин ол дузаламчызы колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга, оларның ниитилештирген хөренгизиниң өзүлдезинге, колхозтарның болгаш колхозчуларның орулгаларын улгатырарынга, оларның материалдыг байдалын экижидеринге улуг саңлдарлыг болган. Колхозтарны улгатыр ка тыштырган чорук болза, трактор болгаш өске-даа техниканы бүдүрүкчүлүг ажыглаарынга, колхозтарның экономиказын быжыглаарынга, бүгү культураларның дүжүдүн бедидеринге, ниитилештирген малдарның баш санын көвүдедип, оон продуктулуун бедидеринге бүгү таарымчалыг байдалды тургускан.

Бо чамдык чедиишкиннер-биле чергелештир, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарында дыка улуг четпестер бар болуп турарын эш Чимба бодунуң илеткелинге чугаалаан.

Ол четпестер хамыктың мурнунда Совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан колхозтарны кончуг четпес удуртуп турарында деп илеткелчи демделгээн. Министрлер Төвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның 1946 чылдың апрель 19-та «Колхозтарда көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының хажыдыышкыннарын узуткаар хемчеглер дугайында» база 1948 чылдың апрель 19-та «Колхозтарда күш-ажылының организациязын экижидер, оон бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш төлевирин корум-чурумчудар хемчеглер дугайында» доктаалдарын, ол ышкаш 1939 чылдың май 27-де «Колхозтарның ниитилештирген черин чарыгдаар чоруктан камгалаар хемчеглер дугайында» доктаалдарны күүседир дугайында облкүүскомнуң, көдээ ажыл-агыйның область эргелели болгаш дыка хөй райкүүскомнар чогуур хемчеглерни албааннар.

Партияның болгаш чазактың ол хире тодаргай айтыышкыннары, совет күрүнеиниң шынчы хоойлулары турбужа, бистиң областың колхозтарында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдар чоруктар бар болуп турар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажыдар чорук чүгле колхозтарның черин хөренгизин болгаш малын оорлаар, самчыгдаар барымдаалларда бар эвес, харын көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-хереэнин эргелелинде, күш-ажылының учёдунда күш-ажылын организастаарының кол хевири болур бүдүрүлге бригаларын быжыглаарында бар болуп турар. Моон ужурунда колхозтарның орулгазы эвээш, организас, ажыл-агый-даа, экономика-даа талазы-биле олар кошкак болуп турар.

1950 чылда областың колхозтарында күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларның 38 хуузу күш-хүнүнүн минимумун ажылдап албаан болгаш 11 хуузу ажылга мырыңай киришпээн. 1951 чылдың бир дугаар чартыында хынатынган 82 колхозтарда күш-ажылы кылып шыдаар колхозчуларның 24 хуузу күш-хүнүнүн минимумун ажылдап албаан болгаш 11 хуузу мырыңай ажылга киришпээн. Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем, Өвүр болгаш Чаа-Хөл районнарның колхозтарында күш хүнүнүн доктаатынган нормазын ажылдап албааннар 50 хуу, ажылга мырыңай киришпээннер 24 хуу чеңдип турар.

Колхозчуларның ниитиниң күш-ажылынга кошкак киржилгезинин чылдагааны болза, Советтер болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтарга күш-ажылын шын организастаарынга, күш-ажылдың учёдун шын тургузарынга чогуур дузаны чедирбээнинде болгаш политмассалыг ажылды кошкак чорудуп турарында болуп турар. Чамдык райкүүскомнар көдээ ажыл-агый килдистери, ол ышкаш суд-истелге болгаш прокуратура органнары колхозтарның черин, малын, эң ылаңгыя акша-хөренгизин самчыгдаар чоруктар-биле шиитпирлиг демисел чорутпанннар. Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының улуг хажыдыышкыннары Каа-Хем, Таңды, Тес-Хем, Кызылдың көдээ, Улуг-Хем болгаш Чөөн-Хемчик районнарда илерээн.

Каа-Хемнин райкүүскому 1949 чылдың июнь 20-де бодунуң шиитпири-биле «Заря» колхозтуң тарылга эәлчештирилгезиниң шөлүн колхозтуң кежигүннериниң хуузунда ногаа тарыыр чери кылдыр 2 чыл хуусаалыг быжыглап берген. Бо чылын «Золотопродснаб» чери ол-ла райкүүскомнуң чөпшээрели-биле «Большевик» колхозтуң шөлүнден 80,0 тонна сигенни кезип алган. Районнуң көдээ ажыл-агый болгаш колхоз тудуунун килдистери «Октябрь 14 чыл ою» колхозтуң шөлүнге 10 га сула тарып алганнар. Ворошилов аттыг колхозтуң черинден районнуң орук килдизи, эмнелге болгаш МТС ажылдакчылары, «Кызыл тук», Сталин аттыг болгаш Киров аттыг колхозтарның 90 га шөлүнден райүлетпүр комбинады, МТС, райхерегдекчилер ниитилели кара-туразы-биле сиген кезип алганнар.

Таңды районнуң чамдык албан, организация черлери Ленин аттыг колхозтуң тараазын сывынга тургузун садып ап турган, чижээ, тыва школа 3 га суланы, район солунунуң редакциязы 2 га суланы садып алганнар.

Тес-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунда өшкүнү хойга орнаар деп сөс-биле чагдынып алгаш, колхозтуң фермазының 50 өшкүлерин улуска үлеп берипкен, колхоз даргазы эш Севек боду 3 өшкүнү, колхозчу Шойдан 8 өшкүнү база-ла ынчаар үлежип алганнар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чыл ою», «Коммунизмче орук», Калинин аттыг болгаш «Искра» колхозтарның кежигүннери боттарынга Уставты хүлээп алгаш, райкүүскомче данзыладыры-биле чорудуптарга райкүүском амдыгаа чедир данзылаваанындан ам ол колхозтар устав чокка чурттап турарлар. Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын шак ындыг херекке албас чоруктар өске-даа районнарда бар.

Колхозтарның организас, ажыл-агыйын быжыглаарынга тергиин кол четпес чүүл болза, колхоз бүдүрүлгезиниң чамдык адырларының өзүлдезинин чыңдып каап турары болур.

Мал ажылын сайзырадырынга, тараа, ногаа культураларының тарылгазын калбартырынга колхозтарда улуг аргалар бар. Оон ыңай туйбу, черепица бүдүрүлгелери, терге, шанак, кидис идик болгаш сапог кылып үндүрер мастерскаяларны ажыдар аргалар бар. Ону ынчаар кылыр болза, колхозтарның орулгазы амгы турганындан өрү болур.

Барыын талакы районнарның колхозтары тараа дүжүдүн болгаш мал ажылының продуктулуун бедиринче улуг кичээнгейни салбайн турары-биле Таңды, Бии-Хем, Каа-Хем районнарның колхозтарынга бодааргa 1950 чылда бир колхозчу ажыл-агыйга 3—4 катап эвээш орулга алганнар.

Колхозтарның хөй нуруузу үрезин участогун үнелеп көрбейн турар болгаш черле ниити шөл ажылынга агротехниктиг хемчеглерни шыңгыы чорутпайн турар. Чүгле ол чылдагааннар-биле чамдык колхозтар бо чылын алза чогуур дүжүттү ап шыдаваннар. Тарылга эәлчештирилгези болза, дүжүттү бедидериниң кол фактору болуру билдингир. Ындыг турбужа дыка хөй колхозтар, районнарның көдээ ажыл-агый килдистери болгаш райкүүскомнар ону үнелеп көрбээннер. Бистиң областа 77 колхозтарга тарылга эәлчештирилгезин чоруткан деп саазын кырында санатынып турар, ынчаарга шынында чаңгыс-даа колхоз ону шиңгээдип албаан.

Бо үеде колхозтарның хөй нуруузу мал өстүрериниң планын күүсеткен болза-даа, аңаа садып алышкын, контрактация болгаш колхозтарга чаа кирген ажыл-агыйларның ниитилештирген малы улуг рольду ойнаан, ынчаарга колхозтар боттарының малдарындан чаш малды четчези-биле албайн турарлар. Бо чылын колхозтар ортумаа-биле 100 баш кыс мал бүрүзүнден 61,4 кулунну, 85,4 бызааны болгаш 83,5 хураганнарны алганнар.

Областың колхозтарында ниитилештирген мал ажылынга сиген белеткээриниң планы чедир күүсетинмээн. Сиген белеткээриниң планын Таңды районнуң колхозтары 69,1 хуу, Тес-Хем районнуң 76,4 күүсеткен. Эрткен кыжын мал чеми четпес болганы-биле ниитилештирген мал ажылынга каража таваржып турганын бо чылын утуп болбас херек.

Сиген кезилдезинин үезинде медээ ёзугаар алырга Бай-Тайга район сиген белеткээриниң планын 125,5 хуу күүсеткен, а хыналда соонда херек кырында 15 хуу күүсеткени илерээн. Сиген кажаалатынмаанибиле оон кезиин мал чиген. Тускай эртемниг Сундуй-оол даргалзан улгатыр катышкан «Тиилелге» колхоз медээ ёзугаар алырга сиген белеткээриниң планын 50,1 хуу күүсеткен ийикпе 623 тонна сиген белеткээн, хемчээп көрген соонда 161 тонна ийикпе 12,9 хуу күүсеткен болган. Ындыг фактылар бисте оон-даа ынай бар.

Колхозтарда мал ажыл-агыйының тудуушкуну колхозчу суурларның тудуушкуну-биле сырый харылзашкан. Көдээ ажыл-агый артелдерин организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар чорук колхозчуларның материалдыг болгаш культурлуг деннелин улам-на бедидер, оларны сууржун амыдыралга шилчидер, колхозтарга тудуг планын күүседир ажылдар-биле шуут харылзашкан. Ындыг турбужа мал ажылының тудугларының талазы-биле 1951 чылда бадылатынган тудуг планы бо чылдың октябрь 10-да 29,1 хуу, ынчаарга чуртталга бажыңнарының талазы-биле чүгле 21,5 хуу күүсетинген. Тудуг ажылы Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга, Таңды, Каа-Хем болгаш Тес-Хем районнарда багай чоруп турар. Ол районнарда райкүүскомнар болгаш көдээ ажыл-агый органнары бо ажылдың ужур-дузазын чеңдир үнелевейн, чогуур удуртулгаби-ле хандырбайн турар.

Оон ыңай эш Чимба бодунуң илеткелинге областа машина-трактор станцияларының ажылының дугайын чугаалаан. Бүгү хевирнин талазы-биле трактор ажылдарының планын МТС-тер чыл бүрүде-ле ажыр күүседип турар болза-даа, дүжүт талазы-биле кончуг четпес күүседип турар. МТС-тер болза, план күүседирин сан талазы-биле сүргеш, курраг ховуларже, дүжүдү куду чымчак черлерже угланып турар болгаш агротехниктиг хуусааларны эки сагывайн турар.

МТС-тер керээлиг хүлээлгелеринден аңгыда, колхозтарның өске ажылдарынга барык-ла дузалашпайн турарлар.

Оон ыңай илеткелге каадырларны шилип алырының, таарыштыр тургузарының болгаш кижизидериниң талазы-биле ажылда четпестерни демделгээн.

Колхозтарның удуртур каадырларының дугайында айтырыг Советтернин, көдээ ажыл-агый органнарының чугула херээ болур. Колхоз даргалары белеткээр курска үш чыл иштинде 110 кижи белеткээр тургаш 45-ле кижи, көдээ ажыл-агыйның ортумак школазынга 60 кижи белеткээр тургаш 32-ле кижи белеткээн. Каадырларны белеткээр болгаш өөредир чорукту шак ындыг харысалга чок көөр чоруктун түннелинде политика болгаш ажылчорудулга талазы-биле таарышпас кижилерни колхоз даргаларынга чамдык райкүүскомнар санал киирер ужурга таваржып турар. Оон түннелинде 1951 чылда областа ниитизи-биле колхоз даргаларының барык деп кезии халашкан. Каа-Хем районда «Октябрь 30 чыл ою», Бай-Тайга районда Сталин аттыг, Бии-Хем районда Ленин аттыг колхозтарга колхозтар даргалары 3—3 катап халашкан. Хөй катап халажыр чорук фермалар эргелекчилеринде, бригадирлерде база бар.

Эрткен чылын-даа, бо-даа чылын агрозоотехниктиг курстарның бөлүмнеринге кичээлдер арай боорда эгелээн. Ол чугула хемчеглерни чеңдир үнелеп көрбээни-биле курстар багай организастатынган, кичээл үзер чоруктар үргүлчү болуп турган. Эрткен чылын 122 бөлүмнерден чүгле 13 бөлүм өөредилге проргаммазын дооскан, 2662 дыннакчылардан чүгле 153 кижи экзамен дужааган болгаш ийи дугаар чылче шилчээн.

Колхозчуларның политиктиг кижизидилгезинин, оларның ниити культурлуг деннелин бедидериниң болгаш мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин шиңгээдип алырының хереэнге улуг ужур-дузалыг лекция пропагандазының, кино, радио болгаш культур-чыдыышкынның ажылдарында четпестерни илеткелчи чугаалаан.

Эш Чимба бодунуң илеткелиниң төнчүзүнге колхозтарның организас, ажыл-агыйын быжыдарының талазы-биле чер-чер Советтериниң болгаш көдээ ажыл-агый органнарының моон соңгаар сорулгаларын айыткан.

Эш А. М. Чимбаның илеткелиниң талазы-биле саналдар

Эш Чимбаның илеткелиниң соонда область Совединин көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссияның даргазы эш **Кара-оол** эдеринче илеткел кылган. Илеткелдин талазы-биле 15 кижи санал шүүмчүлел бергеннер.

Депутат **Комбу** бодунуң саналынга Тере-Хөл районда колхозчу амыдыралдың дугайын чугаалаан. Районнуң иви мал ажылдыг, сын-тайга чурттуг көшкүн чону колхозчу амыдыралдың ажык-дузазын билгеш, 2 чылдың мурнунда районда бир-ле дугаар «Большевик» колхозту тургускан. Ырак кыдыг-кызыгаар черде аныяк колхоз бодунуң ажылынга практиктиг дузаламчыны негеп турар. Ынчаарга районда көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниг каадырлары барык-ла чок чыгыы болуп турар. Бо чылдың 7 айларының дургузунда районнуң көдээ ажыл-агый килдизинин эргелекчизи чок турган. Сметте көрдүнген 3 зоотехниктер, 3 мал эмчилери болгаш 2 агрономнуң бирээзи чок болуп турар. Райкөдээ ажыл-агый килдизин четчелээр дугайында каш удаа айтырыгны тургускан турбужа, көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин начальниги эш Цевменко, оон оралакчылары эштер Вишняков, Яркин олар «чорудуп бээр бис» деп телеграф болгаш телеграммаз дамчыштыр аазап турзалган. Ол чыл чер тургузуунун талазы-биле кижи чорутувус деп эш Цевменконун телеграммазы барган, а херек кырында амга чедир кижи барбаан.

Чамдык Тожу, Тере-Хөл дээн ышкаш ырак районнарда колхозтарның ажылының байдалын облкүүском болгаш көдээ ажыл-агыйның область эргелели билбейн турары-биле эш Чимба бодунуң илеткелинге ол дугайында чаңгыс-даа чүве чугаалаваан. Ол районнарның колхозтарының организас, ажыл-агыйын быжыглаарынга практиктиг дузаламчы көргүспейн турар, чижээ, 1951 чылда көдээ ажыл-агыйның область эргелелинден чаңгыс зоотехник чорааш, колхозка боттуг дуза көргүспээн.

«Большевик» колхоз бо чылын малдың чаш төлүн чүгле 95 хуу камгалап алган, кыс малдың кызыраар чоруу 45 хуу чеңдип турар. Малдың продуктулуг чоруу дыка куду болуп турары-биле бир инектен ортумаа-биле чүгле 272 литр сүттү саап алган. Колхозка районнуң улус өөредилге килдизи 12 мун рубль өрелиг, районнуң белеткел конторазы колхозчуларның 1950—1951 чылда киирген алгы-кежиниң өртээн амга чедир төлевээн.

—Мээн даргалап турарым «Большевик» колхоз 1949 чылда 30 өрегелерден тургустунган, ам 230 өреге чеңдип, Эрги-Барлык сумузунун бүгү өрегелериниң 80 хуузун хаара тудуп турар—деп депутат **Идам-Сюрюн** чугаалаан. Чыл бүрүде-ле колхозчуларның орулгазы улгадып турар, бир дугаар чылда колхозчулар күш-хүнүнге 1,3 килограмм тараа ап турган болза, эрткен чылын 6—7 килограмм тараа алган. Ындыг болза-даа, чамдык колхозчуларның күш-ажылга киржилгези куду, чижээ, колхозчуларның 44 хуузу күш-хүнүнүн адакы нормазын күүсетпейин, 13 хуузу колхоз бүдүрүлгезинге киришпейн турар.

Көдээ ажыл-агый органнарының талазындан колхозтарга кичээнгейни дыка четпес салып турар. Районнуң көдээ ажыл-агый килдизинин агроному Маный бистиң колхозка 3 катап чорааш, актылар тургузары-биле өйлешкен боордан аңгыда, боттуг дуза көргүспээн. Ол ышкаш областың хереглекчилер ниитилели колхозтарга бензин, демир орун, плиталар болгаш оон-даа өске колхозчуларның сууржун амыдыралга шилчиириниге чугула хереглээр барааннарны садарын организаставайн турар.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин начальнигинин оралакчызы эш **Ушаков** колхозтарда мал ажылының байдалын чугаалаан. Оон демделгээни болза, дыка хөй районнарда малды эки кажаалар-биле болгаш чем суур-биле хандырарының айтырыгларын үнелеп көрбейин турар. Саар инектен хөй сүт алыр төлөөде, хүнде 2,5 килограмм сиген азы суланы бээр деп эртем-биле болгаш практика-биле доктаатган. Ол ышкаш хөй чем белеткээрин болгаш кажаа-хораа-биле эки хандырарын кыштың соогу база негеп турар. Эрткен чылын чамдык колхозтар бо талазы-биле багай белеткенгенинден малдың баш саны элээн хораан. Эрткен чылда турган алдагдалдарны бо чылын база-ла дагыннап турар. Бар турар кажаалар ниитилештирген хой, өшкүнүн 68,1 хуузун, инек малдын 68 хуузун, бызааларның 76 хуузун, ажылчын аттарның чүгле 18 хуузун хандырып турар. Бо дугайында райкүүскомнар, көдээ ажыл-агыйның район килдистери, суму Советтери болгаш колхозтар баштаар черлери ногуур хемчеглер албайн турарлар.

Чамдык Бай-Тайга, Өвүр, Сүт-Хөл, Тес-Хем болгаш өске-даа районнар медээ бээрде карак-ажытап мегелеп турганы-биле сиген белеткээриниң планы ыракта-ла четпес күүсетинген болган. Областың колхозтарында саван болгаш тараа погу бөлүп, сараатгаар ажыл дендии багай чоруп, октябрь 20-ге чедир чүгле 23,6 хуу күүсетинген. Бии-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнарның колхозтары 1000—1000 га шөлдүн, Сүт-Хөлдүн колхозтары 600 га шөлдүн саванын болгаш погун амдыгаа чедир ажаап албааннар. Мал чеми белеткээриниң планын областың МТС-тери чүгле 38 хуу күүсеткен, ынчаарга Бии-Хемде МТС-тин директору эш Балабанов 400 тонна силос салыр планныг тургаш, чаңгыс-даа тоннаны күүсетпээн, Бай-Хаакта МТС-тин болгаш Балгазында ММС-тин директорлары эштер Чернов, Сударёв олар силос салыышкынын барык-ла чорутпаан.

Депутат **Чанзан-оолдуң** чугаалааны болза, Барыын-Хемчик районнуң бүгү өрегелериниң 62 хуузу коллективизацияда кирген. Колхозтарның тарылга шөлү сөөлгү чылдарда 39 хуу улгаткан, мал ажылының өзүлдези 2 катап, мал чеминин хандырылгазы 16 катап улгаткан, ол ышкаш районда МТС болгаш совхоз база ажылдап турар. Моон алгаш көөрге, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга болгаш улам ынай сайзырадырынга бүгү-ле таарымчалыг байдалдар бар.

Ындыг турбужа бистиң районнуң Совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының багай ажылдап турары-биле бистиң колхозтарывыс организас, ажыл-агый талазы-биле эки-ле быжыгып шыдавайн турар. Районда бүгү колхозчуларның 39 хуузу күш-хүнүнүн адакы нормазын ажылдап албаан болгаш 12 хуузу ниитиниң ажылынга мырыңай киришпээн. Оон бир кол чылдагааны болза, колхозчулар амдыгаа чедирле көшкүн хевирде чурттап турарында, ынчаарга чуртталга бажыңнарының тудуушкунунун болгаш колхозчуларның сууржун амыдыралга шилчиириниң планын бис күүсетпейн турар бис. Оон ыңай чамдык колхозчуларның хуузунда артырып алган малы Уставта айытканындан ажып турар болгаш оларның сонуургалы олче чайып турар. Оларның ортузунга тайылбыр ажылын чорутпайн турар.

Эш Чанзан-оол саналының тэнчүзүнге чамдык область организацияларын шүүмчүлээн. Бистиң районга 7 тонна бензин бээр дугайында облкүүскомнуң айтыышкыны турдала нефтеснабтың эргелекчизи Набоков шуут бербээн. Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарының хереэнге шаптык ужураштырып турар чамдык чүүлдер-биле областың суд болгаш прокуратура органнары шиитпирлиг демиселди чорутпайн турар.

Депутат **Цевменко** бодунуң саналынга колхозтарның ажык-орулгаларын улгатырарын, тарылга шөлүн калбартыры-биле кады оон дүжүдүн бедидерин чугаалаан. Ылаңгыя келир чылдың тарылгазынга үрезин уруушкунунун чоруп турарының дугайын ол чугаалаан. Үрезин фондузунун уруушкуну областа дыка четпес чоруп турар, ылаңгыя Сүт-Хөл район үрезин уруушкунунун фондузун чүгле 18 хуу, Каа-Хем район 31 хуу күүсеткен болгаш дүжүт ажаап алыышкынының, тараа белеткелдериниң планын күүседир талазы-биле социалистиг чарыштың бир дугаар черин эжелээн Улуг-Хем район безин ону чүгле 50 хуу күүсеткен. Көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин, чер тургузуунун эргелелинин, областың суг ажыл-агыйының тускай эртемниглери тарылга эәлчештирилгезинин ажылын ёзулуг кылбайн турар.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга МТС-тер улуг ужур-дузаны көргүзер турбужа, бистиң МТС-теривис чүгле чер андарып турар боордан аңгыда, дүжүтту бедидеринче болгаш күш-ажылды механизастаарынче боттуг ажыл кылбайн турарлар. Эш Цевменко саналының төнчүзүнге каадырлар-биле ажылды багай тургусканын миннип чугаалаан.

Каа-Хем районнуң колхозтары 1951 чылда тарылга шөлүн 12,2 хуу улгатырган болгаш тараа белеткелдериниң планын хуусаа бетинде күүсеткен, ындыг болза-даа, оларның организас, ажыл-агыйын быжыглаар талазы-биле ажылдар сула чорутунуп турар—деп депутат эш **Дежнёв** чугаалаан.

Оон ыңай эш Дежнёв область организацияларын шүүмчүлээн. Каа-Хем районнуң колхозтарының оонмоон алыр өрелери 35 мун чеңдип турар, ол өрелерни төлетирер дугайында область прокурору эш Бакулин биске дуза чедирбейин турар. Көдээ ажыл-агыйның область эргелели көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын хажык чок боттандырар дугайында боттуг хемчеглер албайн турар. Көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин начальниги эш Цевменко бодунуң ажылдакчыларындан бо дугайын негевейин турар болгаш харын боду безин районнарга чорааш бо айтырыгны сонуургавайн турар.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин шак ындыг кыры-биле удуртур чоруу оон каадырларының ажылындан тодаргай илереп турар, чижээ, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын күүседип турарының дугайында эш Тюнин бистиң районга хыналда кылып чорааш, чаңгыс-ла хүн 3 колхозтарны эргээш, 7 арынга акт тургускаш, ажылын оон-биле дооскаш чана берген. Оон аңаа чорааны райкүүскомга-даа, өске кымга-даа билдинмес болган. Көдээ ажыл-агыйның область эргелелинин ажылдакчылары районнарга чорааш көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын сагып турарының дугайында айтырыгларны сонуургавайн турарын бо чижек чугаалап турары олдыр деп чугаалаан.

Бо айтырыгның талазы-биле депутаттар М. Кызыл-оол, Томилин Өдүрек, Соловьев, Бакулин, Өвүр райкүүскомнуң даргазы эш Айдын-оол, Таңды райкүүскомнуң даргазы эш Иванов болгаш көдээ ажыл-агый ның область эргелелинин ветеринар килдизинин эргелекчизи эш Конгар олар база санал бергеннер.

Колхозтарны огранизас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар хемчеглер дугайында эш Чимбаның илеткелинин дугайында сессия делгеренгей шиитпирни хүлээп алган.

Сессияның ийи дугаар айтырыынга организастыг айтырыгларны чугаалашкан.

Күрүне албан организация черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң обкомунуң III пленуму

Октябрьниң ийиги чартыында күрүне албан организация черлериниң ажылдакчыларының профессионал эвилелиниң Тыва обкомунуң III пленуму болуп эрткен. Пленумга — профэвилел организацияларында культур-массалыг ажылдарның байдалының дугайында, база күрүне албан организация черлериниң коллективтеринде профэвилел организацияларында күш-культура ажылының байдалы болгаш ажылчы чоннарны күш-культура талазы-биле кижизидериниң сорулгаларының дугайында ийи үүл айтырыгны чугаалашкан.

Бир дугаар айтырыг дугайында профэвилел обкомунуң даргазы эш Л. М. Козлова илеткел кылган. Эш Козлованың илеткелинге чугаалааны болза:

Ажылчын, албан хаакчыттарның ортузунга организас-массалыг ажылдарны чорудар талазы-биле элээн хөй профэвилел организациялары: (комитеттиң даргазы эш Филиппов), ВКП(б) ооркомунда (даргазы эш Игнатьева), күрбанкының область конторазында (даргазы эш Морозов), областың партия школазында (даргазы эш Фастунова) болгаш өске-даа черлерде профэвилел комитеттери эки ажылдарны чоруткан.

Бо профэвилел организациялары боттарының ажылын чорударда калбак активти дамчыштыр ажылдап турар болгаш ажылчын, албан хаакчыттарның ниити хуралдарын эки белеткелдиг бедик идей-деннелге эртирип турар, ол хуралдардан хүлээп алган шиитпирлериң күүселдезин чогуур өй-шаанда организастап, түннелин хынап турар, коллективтерде ажылдап турарларны профэвилел кежигүнүнге бүрүн хаара тутканнар. Оларны социалистиг чарышче эвилелдеп шыдаан. Ажылчын, албан хаакчыттарның политиктиг болгаш техниктиг өөредилгелерин организастап тургускан, коллективке лекция номчулгазын, илеткелдерни чорудуп, беседаларны, номчулгаларны эртирип турар болгаш профэвилел кежигүннерин хөй-ниитиниң ажылдарынга идепкейлиг киржиринге эвилелдеп турар.

Оон-биле чергелештир областың чамдык профэвилел организациялары амгы үениң бедик негелдезинге таарыштыр боттарының ажылын организастап ап шыдавайн турар. Ылаңгыя профэвилелдиң Барын-Хемчик райкому (даргазы эш Очур), Чаа-Хөл райкому (даргазы эш Медянцев), Эрзин райкому (даргазы эш Сарыгбан) профэвилел организацияларын хүн-бүрү боттуг удуртурундан хоорулган болгаш ол райкомнарның даргалары соңгутурган хүлээлгелиг ажылын боттандырбайн турарлар.

Кежигүн дадывырын чыылдырарының ажылын чамдык профэвилел организациялары куду деннелде чорудуп турар. Кежигүн дадывыры чыылдырарының тос айлар планы областа ниитизи-биле үгле 70 хуу күүсетинген, дыка хөй профэвилел организациялары кежигүн дадывыры чыырының планын күүсетпейн турар. Кежигүн дадывыры чыырының тос айлар планын областың национал театрында профэвилел комитеди (даргазы эш Абросимов) үгле 16,2 хуу, облпрокуратурада (даргазы эш Серов) 36 хуу, Бай-Тайганың профэвилел райкому (даргазы эш Маадыр-оол) 35 хуу күүсеткен болуп турар. Бо чорук профэвилелдиң кежигүн дадывырының дугайында дүрүмүн каржызы-биле үреп турардыр.

Элээн хөй профэвилел организациялары ажылчын, албан хаакчыттарның ниити хуралдарын эртиринге, аңаа шүгүмчүлел болгаш боттшүгүмчүлелди нептередиринче, массаларның идепкейлиг чоруун көдүреринче боттуг сагыш салбайн турар. Чижек кылдыр көргүзерге, хоорайның хереглекчилер ниитилелиниң эвилелинде, коммуналдыг ажылагый черинде, областың национал театрында, область эмнелгезинде профэвилел организациялары январь айдан бээр ажылчын, албан хаакчыттарның ниити хуралдарын мынай эртирбээннер.

Ол ышкаш чамдык профэвилел организациялары ажылчы чоннарның ортузунга социалистиг чарышты удуртурун боттандырбаан болгаш местком комиссияларының ажылын организаставайн турар.

Оон ынай илеткелчи профэвилел обкомунуң кудуку профэвилел организациялары-биле кошкак харылзаалының, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин сула организастап турарын, профэвилел обкомунуң чанында комиссияларның багай ажылдап турарын чугаалаан.

Бо айтырыг талазы-биле пленумга 15 кижи санал шүгүмчүлел кылган. Санал шүгүмчүлел кылганнар профэвилел обкомун профэвилелдиң кудуку организацияларынга удуртулганы шүшпен боттандырып турары, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин сула контрольдап турары, организас-массалыг ажылдарны экижитпейн турары дээш шүгүмчүлээн. Оон ынай профэвилел райкомнарын ВКП(б)-ниң чамдык райкомнарының талазындан боттуг удуртпайн, оон ажылынче сагыш салбайн турарын санал шүгүмчүлел кылганнар хомудап чугаалап турар. Ылаңгыя ВКП(б)-ниң Таңды, Тес-Хем райкомнары районнарында профэвилел организацияларының ажылынче сагыш салбайн, удуртпайн турар. Ол ышкаш Тере-Хөл районнуң чамдык удуртукчу ажылдакчыларында профэвилел организациязының ажылын чедир үнелеп көрбес, ол хамаан чок кежигүн дадывырын безин төлевес кижилер бар. Районнуң прокурору эш Бадарчы, байысаакчызы эш Бегзи олар 2 чыл дургузында кежигүн дадывырын төлевээннер.

Профэвилел организацияларын хүн-бүрү боттуг удуртурун, оон ажылынга практиктиг дузаны көргүзерин санал шүгүмчүлел кылганнар профэвилел обкомундан шыңгыы негээн.

Ийиги айтырыг дугайында областың «Искра» деп эки-тураның спорт ниитилелиниң даргазының хүлээлгезин күүседип турар эш Птицын илеткел кылган. Оон илеткелинге чугаалаан кол үүлдери болза, бирги чергениң значкистеринге 197, ийиги чергениң значкистеринге 48 кижини, ийиги чергениң спортсмен разрядниктеринге 19, үшкү чергениң спортсмен разрядниктеринге 52 кижини база хөй-ниитичи инструкторларга 8, спорт судьяларынга 7 кижилерни белеткээн.

Күш-культура ажылы областың хереглекчилер ниитилелиниң эвилелиниң коллективинде күш-культура коллективинде эки чоруп турар. Ында футбольдың, шыдырааның секциялары доктаамал ажылдап турар.

Оон-биле кады илеткелчи «Искра» ниитилелдиң удуртулга ажылында улуг четпестер барын чугаалаан.

Эки-тураның спорт ниитилели «Искраның» ажылы өөредилге черлеринде, күш-культура коллективтеринде колдап чоруп турар, а албан организация черлериниң профэвилел организацияларында оон коллективтери үгле ийи-чаңгызы-биле санатынып турар. «Искра» эки-тура спорт ниитилели албан организация черлеринге күш-культура коллективтерин тургузарынче сагыш салбаан.

Эки-тураның спорт ниитилелиниң Төп комитединден бистиң обласка күш-культура ажылын экижидеринге чөпшээреп берген акша-хөреңгини чөп ажыглавайн турар. Значкистер, спортчу-разрядниктер белеткээриниң планын күүсетпейин турар, кежигүн дадывырының чыылдазын багай чорудуп турар. Күш-культура ажылын экижидеринге күш-культуржу активтерни ажыглавайн турар база ниитилелдиң кежигүннериниң ортузунга спорт талазы-биле кижизидилге ажылын чорутпайн турар.

Пленум илерээн четпестерни дарый узуткаарын демдеглеп шаан, чугаалашкан айтырыглар талазы-биле профэвилел организацияларының сорулгаларын айыткан делгеренгей шиитпирлерни хүлээп алган.

Профэвилел организациязы бүрүзү пленумнуң шиитпирлерин хуралдарынга чугаалажып танышкаш, ажылхерек кырынга чедиишкинниг күүседир төлээде боттуг ажылдарны чорудар херек.

Бистиң областа бирле дугаар күрүнениң чылгы ажылының кажаазын тургузуп турар. Амгы үеде Чөөн-Хемчик районда күрүнениң чылгы ажылының кажаазының тудугларын болгаш чуртталга бажыңнарының тудуу түлүктеп турар.

Чурукта: Чөөн-Хемчик районда күрүнениң чылгы ажылының кажаазының тудуу.

Чуруу **А. ЕРМОЛАЕВТИИ.**

КОЛХОЗ СУУРУ ӨЗҮП ТУРАР

Ийи-үш чыл мурнунда Шагаан-Арыг биле Чаа-Хөл аразынга чораан кижи шала кылдынган школалыг, каш санныг чавыс, терек бажыңнарлыг, сууржугашты көрүп эртер турган. Улуг-Хем унунуң терең сигенниг шынаазын ол сууржугаш аян киирбейн турган.

Ам ол эрги суурнуң чанында тудугжуларның шевер холдары-биле кылдынган, чонуг өңү безин онмаан, чаңгыс аай хевирлиг, делгем чаа бажыңнардан тургустунуп турар. Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал сумузунда улгатыр катыштырган «Победа» колхозтуң төвү аянныг кылдыр көстүп турар.

Бо чылын колхозтуң тудуу элээн калбарган. Чыл эгезинден бээр чаңгыс аай хевирлиг 15 чуртталга бажыңнары тутунган болгаш оон кырынга немей үш бажыңның тудуу эгелээн. Бирээзинге-ле 80 баш улуг, биче инектер кирер 2 саман кажааларның тудуглары доозулган. 500 хой кирер бир чыраа кажааның тудуу чоруп турар. Бажыңнар болгаш кажааларның тудуу чаңгыс аай төлевилелди барымдаалаан.

Колхозчулар болганчок-ла ынай бээр көжүп чораан өглеринден ам турум бажыңнарже кирип турар. Чаңгыс черге бир-аай бөлүк чуртаар чорук колхозчуларны күш-ажылга чөп ажыглаар арганы берип турар.

Тудугжулар Нүрзүт-оол, Шойдак-оол, Седен, Шактар олар чыл эгезинден бээр үлүг нормазын 140—150 хуу чедир күүседип келген. Саман бүдүреринге колхозчу хереженнер, ылаңгыя эш Чолдак онза идепкейлиг ажылдап, үлүг нормазын дыка ажыр күүседип турар.

Чоокта чаа Кара-Тал суму Советиниң сессиязынга колхозта тудуг ажылының чоруп турарының дугайында колхоз даргазы эш Балдарның илеткелин дыннааш, тудугнуң темпизин дүргедедир, катышкан колхозтуң Кызыл-Чыраада бажыңнарын бөле көжүрер деп шиитпирлээн. Сессия болза, тудуг талазы-биле чорудар ажылдарны бадылавышаан, тудугже күштү немээр дугайын айыткан.

Тудугжуларның аразында октябрь мурнунуң социалистиг чарыжы чоруп турар. Олар тус-тус бот-хүлээлгелерни алгылаан.

К. ОНГА.

Тудуг-сууржулганы утуп болбас

Улуг-Хем районнуң Баян-Кол суурда «ТАР Х улуг хуралы» колхоз (даргазы эш Филимонов) чаа тудугларны калбартыр талазы-биле ажылды дыка кошкак чорудуп турар. Колхоз тудуг планын күүсетпээн, тудуг бригадазын чогуур санныг бызаңчылар-биле четчелевээн, ам дудугда үгле 8 кижи ажылдап турар.

Тудуг бригадазы бо чылын колхоз суурунга 9 чуртталга бажыңнарын, база малдың 1 кажаазын тудар планныг тургаш, ам сөөлгү үеге чедир чаңгыс-даа бажың, мал кажаазы тудуп дооспаан болган. Январьде эгелээн чаа школа тудуу ам-даа доозулбаан. 1942 чылда шала туттунган 7 өрээл бажың ам-даа бүрүн ажыглалда кирбээн. Ол бажыңның өрээлдеринден үгле 2 өрээл белен болган, ында кижи эмнелгезинин салбыры туруп турар.

Колхоз баштаар чери тудуг талазы-биле ажылында четпестерни дарый чайладыр дээш сагыш салыр херек.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү

Автотранспорт конторазы биле даараныла комбинады аразында катышкаш чоокта чаа бот-тывынгыр уран чүүлдүң бөлгүмнерин организастап тургускан. Ында драма, пляска болгаш уран номчулганың — мындыг үш бөлгүмнерин тургускан.

Диспетчер эш Шимякин удургу: турар драма бөлгүмү эки ажылда: турар. Ол бөлгүм ам Ульяновскийнин «Кайгамчыктыг күш» деп шиитпирин белеткеп турар. Ол ышкаш стажер эш Смородников удуртуп турар пляска бөлгүмү база-ла багай эвес ажылдап эгелээн. Ол бөлгүм ам украин «Гопак» деп танецти белеткеп турар.

А. КОВАЛЕВСКИЙ.

Хүрең-оолдуң үлегерлиг ажылы

Таңды районнуң «Сталинчы орук» колхозунда А. Хүрен-оол эрткен чылын колхозтуң 150 бызаазын кадарып эгелээн. Кыштың соок үезинде бызааларның чыъдынын кончуг чылыглап, эки чымчак сиген-биле азырап, хүнде ийи катап хар эргизип суггарып азырааш, шуптузун менди кыш ажырган.

Хүрен-оолдуң ол бызаалары ам молдургалар болуп турар. Хүрен-оол ол молдургаларын Как-Хөлдүң эки оттуг ховуларында одарладып турар. Молдургаларның кыштаанда 20 оваа өдекти боду бөлүп алган.

Колхоз баштаар чери Хүрен-оолдуң эки ажылын демдеглеп турар. Айда 98 күш-хүнү ажылдап, үш кижинин нормазын күүседип турар.

Х. КИМ-ООЛ.

Колхозтуң мурнакчы малчыннары

Өвүр районнуң «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу Күскел-оол ниитиниң малының баш санын өстүрер дээш кызымак ажылдап турар.

Малчы Күскел-оол колхозтуң 393 баш өшкүзүн эки ажаап, кадарып турар, ылаңгыя 189 баш төрээн өшкүден 190 баш анайларны менди алган. Бо чылдың кыжынынга уткуштур ол малчы өшкүлерни семирткен. Ол болза, мал чемин белеткээринге идепкейлиг киришкен болгаш колхозтуң 168 тонна сигенин белеткешкен, ам мал кыштаглаашкынының белеткелин доозуп, кажааларны септеп алган.

Хойжу Седен-оол 300 баш хой кирер чаа кажааның тудуунга идепкейлиг киришкен, ам ол кажаа тудуу доозулган. Ол хойжу болза, бо чылын төрээн 160 баш хойдан 160 хураганнарны менди алгаш, доруктуруп өстүрүп турар, малдың төлүн кыштың айылындан камгалап алыр дээш чугула хемчеглерни чоруткан.

С. КОМБУ.

Улус демократиязының чурттарында улус советтери

Улустуң дайзыннары—америк-англи империалистериң агентилеринге удур аңгы демиселиниң одунда коммунистиг болгаш ажылчын партияларның удуртулгазының адаа-биле социализмче оруктап бар чыдар улус демократиязының чурттарында улустуң эрге-чагыргазы, чаа күрүне аппарады быжыгып турар.

Улус демократиязының чурттарында чаа эрге-чагырганың тургузуушкунунуң онзагай байдалы үдел дизе, аңаа эргелелдиң чер-черге органнары төп органнардан соннай тургустунганында болур.

Демократтыг чаа конституцияларга үндезилетинип тургустунгулаан эрге-чагырганың төп органнары улуска удур корум-чурумнарны дүжүргениниң соонда чер-черге артып калгылаан эрги аппаратты баштайгы үезинде аргажоктуң кырындан түр ажыглаар ужурга таварышканнар. Ол эрги аппарат оон ынайгы демократтыг чаартыышкыннарның оруунга шаптыктаашкын болу берген.

Чижээлээрге, Румынияга хаан ёзузун узуткааның болгаш улус республиказын чарлааның соонда кезек үеде мурнундагы күрүне аппарадындан артып калган, эрги эрге-чагыргалар ажылдап турган. Күрүнени эргелээринге калбак улус массаларының киржилгезинге Венгрияда чер-черниң эрге-чагыргазының хожудап калган эрги тургузуу база шаптыктап турган, ында бир чыл мурнунда комитеттиң (губерниянын) бажынга чазактан томуйлаар феишпан деп адаар чагырыкчы турган, а көдээниң администрациязы губерин эрге-чагыргалары томуйлап турганы феедзлер дээр дүжүметтерден (чамдыкта чаңгыс кижини элээн хөй суурларга) болгаш көдээниң хуралындан соңгутурар даргалардан тургустунган турган.

Чоокку үеге чедир Польшага күрүне-административтиг органнар болгаш бот-эргелелдиң органнары кылдыр эрге-чагырганы чарып турган эрге-чагырга органнарының ийи янзы хевири туруп турган. Воеводтар, старостар болгаш өскелер-даа ышкаш буржуаз күрүне аппарадының артыышкыннарының туруп турганы эрге-чагырганың чер-чер органнарынче шургуп кирер арганы дайзын идеттерге чиигедип турган.

Улус советтериниң хүлээлгелерин күүседип турар улус советтериниң Болгарияга, Румынияга, Польшага, Венгрияга, Албанияга болгаш националдың комитеттериниң Чехословакияга тургустунганы ол чурттарда күрүне эрге-чагыргазын уламна демократчыдарының хереэнге улуг бурунгаар базым болган. Улус советтериниң бүгү эрге-чагыргазы күш-ажылчы улустуң холунда туруп турар болгаш улустан тургустунар, олар ол эрге-чагырганы бүгү-ниити, ден, дорт болгаш чажыт бадылаашкының оруу-биле соңгутунган төлээлекчи органнарны дамчыштыр боттандырар деп бижип турар улус демократтыг күрүнелериниң чаа конституциялары-биле бүрүн дүүштүр тургустунган.

Улус советтериниң составынга күш-ажылчы чоннуң эң дээре төлээлери соңгутурганнар. Чижээлээрге, Венгрияда улус советтериниң бүгү кежигүннериниң бештиң дөртү ажылчыннар болгаш күш-ажылчы тараачыннар, артканнары — эртемниң, уран-чүүлдүң, литератураның көскү ажылдакчылары болуп турар. Польшаның улус советтериниң депутаттарының аразында ажылчыннар болгаш ажылчыннардан үнгеннер 29,5 хуу, тараачыннар 50,8 хуу, угаан ажылының ажылдакчылары—14,2 хуу, ус-тывышчылар — 4,9 хуу болуп турар.

Улус советтериниң шак ындыг составы пролетар диктатуразының чер-черде органнарының хүлээлгезин оларның чедиишкинниг күүседирин хандырып турар. Болгарияга улус советтери 1949 чылдың майда тургустунгулаан. 1943—44 чылдарда-ла тургустунгулаан, ол үеде туруп турган чер-черниң эрги күрүне административтиг аппарады-биле чергелештир тускай туруп турган улус советтерин эде организастаар дугайында хоойлу Польшага 1950 чылдың мартта хүлээп алдынган, ам улус советтери күрүне эрге-чагыргазының чаңгыс-аай органнары кылдыр эде организастатынган. Чер-чер советтеринге соңгулдалар Венгрияга эрткен чылдың октябрьде, Румынияга — декабрьде болуп эрткилээн.

Чуртту эргелээринге калбак улус массаларның киржилгезин улус советтери хандырып турар. Венгрияда улус советтеринге 220 мун, Румынияга — 109 мун, Польшага — 95 мун, Болгарияга — 50 мун кижи соңгутурган болгаш оон-даа өске. Маңаа улус советтериниң чанында доктаамал комиссияларда ажылдап турар хөй мун активчилерни база немээр херек.

Улус советтери тус чер-черге ужур-дузалыг бүгү ажыл-агый, социал болгаш культура хемчеглерин чорударын удуртуп турарлар, оларның сорулгазынга чер-черниң ажылагый чорудулгазын ниити күрүне планнарынга дүүштүр планнаары база кирип турар.

Төп болгаш Мурнуу-Чөөн Европаның бүгү улус советтери бодунуң ажылынга улуг чедиишкиннерни чеьдип алган болгаш социализмниң үндезиннерин тургузарының хереэнге улуг салыышкынны киргеннер. Чижээлээрге, Румынияның улус советтериниң инициативазын ёзугаар чер-черниң курлавырларын ажыглаары дээш шимчээшкин калбарган. Хөй-хөй хоорайларда, районнар төптеринде болгаш суурларда улус советтери тус-тус черлериниң чиг-эдинге үндезилээш, калбак хереглелдиң үүлдерин кылып турар бүдүрүлгелерни тургускулаан. Кыска хуусааның иштинде 584 аъш-чем бүдүрүлгелерин, а ол ышкаш тудугнуң, ыяш кылырының, казымалдың, химияның үлетпүрлерин ажыглалга киргеннер.

Улус советтери хоорайларны болгаш суурларны чаагайжыдар, ажылчы чоннуң культура-амыдырал байдалдарын экижидериниң, улус чыдыышкынының болгаш кадык камгалалының талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеьдип алганнар. Чижээлээрге, Болгарияның найсылалы Софияның, улустуң хоорай советди чуртталганың болгаш коммуналдың улуг тудуушкунун чорудуп турар.

Чуртту хостаарынга чедир 60 чылдар иштиндээинден 11 катап хөй чуртталга бажыңнарын сөөлгү чылдарның иштинде хоорайга туткан. Он-он кудумчуларны болгаш шөлдерни катап тургускан болгаш чаартып кылган, автобус четкизи 2,5 катап, троллейбустуу — 6,5 катап көвүдээн. Софияның улус советди ажылчы чоннуң уругларын кижизидер дугайында онза сагыш салып турар. Чыл бүрүде-ле чаа школаларны, уруглар бажыңнарын болгаш садтарны тургузуп турар.

Хоорайның болгаш районнарның советтерин Будапештге тургусканының соонда венгер найсылалдың ажыл-агыйының удуртулгазы дыка экижээн. Будапештиң хоорай советиниң эргезинде 105 бүдүрүлгелер болгаш хөй санныг магазиннер туруп турар. Будапештиниң улус советтериниң ажыл-чорудулгазының чыл четпес үезиниң иштинде найсылалдың, ылаңгыя ажылчын районнарынга 394 аъш-чемниң болгаш 147 үлетпүр бараанларының магазиннери ажытынган. Школаларның болгаш эмнелгелерниң ажылы эжиктээн. Чепельдиң индустриальдыг районунуң найсылалдың төвүнүң аразынга аргыжылганы дыка экижиткен. Чепельскиниң хоорай чаныын демир оруу тургустунган.

Румынияның улус советтери хоорайларны болгаш суурларны чаагайжыдарының тодаргай планын кылган болгаш ажылчы чоннуң идепкейлиг киржилгези-биле ону күүседиринче кирипкен. Талац хоорайның чурттакчылары улус совединиң кыйгырыын ёзугаар бодунуң хоорайының районнарының бирээзинге чеди километр узун дурттуг суг дамчыдылгазын салганнар. Дайын үезинде үрелген Пашкани хоорай барык шупту чаартынып тургустунган. Улус совединиң инициативазын ёзугаар хоорайга электростанцияның тудуу доозулган, суг дамчыдылгазы кылдынган, күрүне болгаш кооператив садының магазиннериниң четкизи калбарып турар.

Улус советтериниң онза үүлү болза, тус-тус черниң чурттакчы чону-биле оларның сырый харылзаазы болур. Ол харылзаа улус советтериниң чанында тургустунгулаан болгаш бодун долгандыр калбак активти сырый катыштырган доктаамал комиссиялар дамчыштыр боттанып турар. Улус советтериниң масса-биле харылзаазының чугула хевири болза, депутаттарның соңгукчулар мурнунга отчёттуг болуп турары болур.

Улус советтериниң ажыл-чорудулгазынче чон чер бүрүде-ле улуг сонуургалды салып турар. Ол чорукту ылаңгыя чоокта чаа Венгрияга болгаш Румынияга депутаттарның отчёттуг илеткелдер кылып эртиргилээни соңгукчуларның хуралдары көргүскүлээн. Үүгле чаңгыс Будапештке безин хуралдарга 117 мун кижи олурушканын чугаалаарга-ла четчир, ынчаарга 16 мун кижи депутаттарның отчёттарының талазы-биле саналдарын бергилээн. Румынияда Чорань суурга хуралга депутаттың отчёдунуң соонда коллективтиг ажыл-агыйның кежигүнү Ион Миня санал берген. «Бистиң суурувуска мындыг кайгамчыктыг хурал кажан-даа болуп көрбээн. Ам күш-ажылчы тараачыннар боттары суурну эргелеп турарлар»— деп ол чугаалаан.

Улус советтерин тургусканы— улус демократиязының чурттарының политик талазы-биле хөгжүлдезинге, ажылчын аңгының удуртукчу ролин болгаш ооң ажылчы тараачыннар-биле бузулбас харылзаазын быжыглаарынга чугула чада болур.

Тайбың калбак тургузуушкуннуң болгаш улус демократиязының чурттарының ажыл-агыйының болгаш культуразының бүгү адырларының күүлүг көдүрлүүшкүнүнүң байдалдарынга чурттакчы чоннуң ортузунга ажыл-агыйның организакчы болгаш культура кижизидилгелиг ажылы улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Польшаның, Болгарияның, Румынияның, Албанияның улус комитеттери ажылчы чоннуң күүлүг чогаадыкчы күштериниң шылгарап үнеринге дузалап, оларның эгелекчи оруктарын организастап турар. Улус советтери улус демократтыг күрүнениң масса-биле харылзаазын быжыдып турарлар. Улус советтериниң ажылынга киришпишаан, партия кежигүнү эвес ажылчы чон ажылчын аңгының авангардызының—коммунистиг болгаш ажылчын партияларының политиказының ханы амыдыралчызын болгаш чөптүүн билип ап турарлар.

Улус советтери чоннуң чаалап алыышкыннарын серемчилелдиг камгалап, америк-англи империалистериниң агентураларының, клерикальдыг реакциязының болгаш Титонуң шпион бөлүүнүң чимзениишкиннеринге өлүмнүг соңгуушкунну берип, чаза шаап турарлар. Дайзын элементилерни базарынче угланган улус советтериниң ажыл-чорудулгазының ол талазы ажылчы чоннуң серемчилелдиг чоруун дыңзыдып турар болгаш улус-демократтыг күрүнелериниң айыыл чок чоруун быжыдарының хереэнге бараан болуп турар.

Улус демократиязының чурттарының улус советтери тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагерин улам-на быжыдарының хереэнге, улустарның бүгү делегейге тайбың дээш демиселиниң хереэнге чугула салыышкынны киирип турарлар.

И. ЛАПОНОГОВ.

Улус демократиязынын чурттарында

Кыдат тараачыннарның чаа амыдыралы

ШАНХАЙ. Шаньдун можунун чурттакчы чону дыка хөй чылдарда даштыкы империализмниң болгаш кыдат феодалдарның, помещиктерниң дарлалын көрүп эрткеннер.

Улустуң революциязының тиилелгези кыдат улусту дарлакчылардан хостаан. Ам можунуң чурттакчы чону бүгү кыдат улус-биле кады аскежиктиг чурттал ганы тургузуп турар. «Дзефтанжибао» солуннуң медээлерин өзугаар алырга, амгы үеде Шаньдун можунуң бүгү суурларынга чер реформазын 70 хуу чоруткан.

Можуда шөлдерни сайзырадырының болгаш суггарарының улуг ажылдары чорутунган. Суггарылга тудугларының чоруп турганының үезинде чүгле Шухе биле Ихэ хемнерниң болгаш оларның адырларынга эрткен чылдың октябрьден бо үеге чедир 30 миллион кубометр хире чер ажылдары кылдынган болгаш 470 муң кубометр хире даштар салдынган.

Оон аңгыда эрткен чылдың дургузунда тараачыннар 16 муң хире улуг эвес суггарылга каналдарын кылган болгаш дыка хөй кудуктарны каскан. Ол ажылдар 5400 муң му (бир му бир ганың он алды кезээниң бирээзинге деңнежир) черни суггарар. Ол чоруткан хемчеглер тарылга шөлүн көвүдедиринге арганы берген болгаш шөлдериң дүжүттүүн дыка бедиткен.

Бо чылын тараа культураларының нинти дүжүдү эрткен чылдыындан 10 хуу ажыг хөй болган. Бо чылын хөвең чылдазы дайын мурнунун дүжүдүнден ортумаа-биле 97,34 хуу ашкан.

Чылдың-на ажылчы чоннуң амыдырал деңнели өзүп турар. Бо чылын тараачыннарның бараан садып алыр чоруу эрткен чылдың деңнелинден 50 хуу ашкан.

Шаньдун можуда бижик билир тараачыннарның саны дыка өскен. Амгы үеде бүгү тараачын уругларның 94 хуузу школаларда өөренип турар.

(СЭТА).

Венгрияның чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазының дугайында

БУДАПЕШТ. Октябрь 22-де Венгрияның чер-чер Советтеринге баштайгы соңгулдаларның болганындан бээр бир чыл ою болуп турар.

Советтерни тургусканы-биле Венгрияның күрүне эрге-чагыргазын демократчыдары доозулган, 14 чүс чылдан бээр туруп келген комитет эргелелиниң системазы оон-биле чок кылдынган.

Ам бо үеде чуртта 220 муң депутаттар болгаш кандидаттар ажылдап турар 3.127 чер-чер Советтери бар боop турар. Депутаттарның иштинден 23 муң ажыг депутаттар үлетпүр ажылчыннары, 10,5 муңу ажылчы чоннар болгаш тараачыннар, 11 муң ажыг депутаттар интеллигенцияның төлээлекчилери болуп турар. Бир чылдың дургузунда советтерни долгандыр активтер өскен, доктаамал комиссияларны организастап тургускан.

Будапешт хоорайда ындыг 205 комиссиялар тургустунган, а активтерниң саны 6.474 кижи четкен. Советтериң депутаттары болгаш активтери беш чыл планында көрдүнгени өзугаар найсылалды чаарты тургузары болгаш чаагайжыдары дээш демисежип турар. База ажылчы чоннарның культурлуг амыдырал байдалын экижидери дээш сагыш салып турар. Херээжен депутаттарның дузаламчызы-биле Будапештиде 33 чаа уруглар садтары ажытынган, яслилериң болгаш божуур бажыннарның саны көвүдээн, иштиг херээженнерни болгаш бичип уруглар сүт-биле хандырарын хоорайда организастап тургускан.

(СЭТА).

Болгарияда станок тудуунуң чедиишкини

СОФИЯ. Улус эрге-чагыргазының чылдарының тургустунганының дургузунда станок тудуунуң үлетпүрүнүн бүдүрүлге хемчээли чыл-бүрү өзүп, чаа нарын станоктарның үндүрүлгезин чедиишкинниг шингээдип ап турар.

Эрткен бүдүн чылдың деңнелинден дыка хөй янзы-бүрү станоктарны 1951 чылдың тос айларының дургузунда Болгарияга үндүрген. Шаанда даштыкыдан кээп турган шепинг, фрезер, өрүмнээр болгаш өске-даа станоктарның бүдүрүлгези чедиишкинниг өзүп турар. Бо чылын үндүрген станоктарның бүдүрүкчүлүү 200 хуу чеңдип турар болгаш оларның моторларының күжү мурнунда үндүрүп турганының деңнели-биле алырга 50 хуу өрү болуп турар.

(СЭТА).

Чехословакияның ажылчы чоннарының чаа-чаа тиилелгелери

ПРАГА. Острова чоогунда чаа металлургия комбинадының тудугжулары бирги коксовая батареяны ажыглалга киргеш, улуг бүдүрүкчү тиилелгени чеңдип алганнар.

Чоокта чаа болган митингиге тудугжулар болза, арткан коксовая батареяларны ажыглалга киирерин хүлээнгеннер. Чаа тудугнуң бүгү коллективи 1952 чылдың январь 1-де шойнуң баштайгы эзилдирилгезин кылыр дээш демисежип турар.

(СЭТА).

Тайбыңның камгалалынга болгаш Японияның национал хамаарышпас чоруунга

ШАНХАЙ. Октябрь 24-те. «Секай Хейва» деп япон солуннуң дыннадып турарын өзугаар алырга, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Венага чыылдырар сессиязынче чорудар кыйгырыгны тайбың камгалалының япон комитединиң күүскомунуң октябрь 11-де болган пленумунга хүлээп алган. Сан-Франциского чардынган чангыс талалыг «тайбың керээзинге» болгаш Япония биле АКШ-тың аразында агрессиг, «айыл чок чоруктун пактызынга» удур, а ол ышкаш Японияны катап чепсегленнеринге удур саналдаарын, база чазактары Япония-биле тайбың керээзинге ат салыпкан чурттарның улустарын, ол керээни шуут үзе бадылаарынга удурланыышкынның шимчээшкинин калбартып чорударынче кыйгырар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинден тайбың камгалалының япон комитеди үстүнде кыйгырыгда дилеп турар.

«Кореяда тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарның дүрген доостурун хамаарышкан чурттар негээр болгаш ол чугаалажыышкыннарның чедиишкинниг доостуру дээш шимчээшкинни күштелдиреринче янзы-бүрү нацияларны кыйгырарын» Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинден кыйгырыгда дилеп турар.

«Азия чурттарының болгаш Оожум океан районунуң тайбың камгалалының конгрезин чыылдырарын дүргедедирин, «бо черде туруп турар байдалды өөренип көөрү-биле боттарының төлээлекчилерин Японияже чорударын, «Мацкутовтуң херээнин талазы-биле шиидилгелерге улур» япон чазакка удурланыышкынны илередирин болгаш судтатыганнарны хостаарын негээрин, «Японияда шаажылалдыг хоойлуларга «удурланыышкынны медеглээрин» Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинден тайбың камгалалының япон комитеди оон ыңай дилеп турар.

Тайбың камгалалының япон комитединиң 7 кежигүннерин, оон иштинде тайбың дээш сураглыг демиселчи Икуо Ояманы база Венаже, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязынга чорудары дээш кампанияны эгелээр деп күүском шиитпирлээн. Ол ышкаш чаңгыс талалыг тайбың керээзинге болгаш «айыл чок чоруктун агрессчи пактызынга» удурланыышкынның чагаазын япон парламентиже, политиктиг партияларже болгаш чазакче чорударының дугайында пленумга шиитпир үндүрген. Япон улустуң хөй кезии чаңгыс талалыг тайбың керээзин чарарынга болгаш япон-америк шериг дугуржулгазынга удур деп үвени, база бүгү талалыг тайбың керээзин чарар дугайында негелде адаанга боттарының холунуң үжүктерин 4850 муң японнар салгылаан деп үвени ол чагаада чугаалап турар.

Тайбың камгалалының япон комитединиң октябрь 15-те берген медээзин өзугаар алырга, беш улуг күрүнелериң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанда 5693301 хол үжүктери Японияда чыгдынган. (СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыннадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының октябрь 27-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының кезектери кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга дайзынның атакаларын чедиишкинниг ойтур шаап, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

Октябрьниң 27-де Муньчхонь, Альбень, Суньань районнарда болгаш өске-даа хоорайларда тайбың чурттакчылыг пунктуларны араатанзыы-биле бомбалап турган дайзынның үш самолёдун Улустуң армиязының зениттиг артиллериялары болгаш дайзынның самолёттарын кедеп адар адыгжы-аңчыларның отрядтары аңдара аткан. (СЭТА).

Вице-адмирал Джойнуң генерал Нам Ирге чагаазы

ПЕКИН. Вице-адмирал Джойнуң генерал Нам Ирге октябрь 22-де чоруткан чагаазының сөзүн Синьхуа агентилели медээлеп турар.

«Боттарының командылакчыларының болгаш төлээлериниң берген саавыры өзугаар чугаалажыышкыннарны чорудуп турган, ийи таланың харылзаа офицерлери Паньмыньчжоньга дайын тайбынчыдылгазының дугайында чугаалажыышкыннарны катап эгелээриниң байдалын тодаргайлап турар дугуржулганы чеңдип алганнар. Оон аңгыда олар ол айтырыларга хамааржып турар чамдык айтырыгларның талазы-биле бот-боттарын удур-дедир тодаргай билчири база чеңдип алдынган.

Харылзаа офицерлериниң бот-боттарын удур-дедир билчиишкинин чеңдип алган айтырыының бирээзи мооң адаанда бо айтырыг болур:

«3. Төлээлериниң тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны катап эгелээринге хамаарышкан айтырыг талазы-биле харылзаа офицерлериниң аразында чеңдип алдынган дугуржулга болза, төлээлериниң тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарының чоруп турарының бүгү дургузунда бадылатынган турар ужурлуг ниити хемчеглериниң дугуржулга төлевилелиниң таарышкан кезээ болур».

Ол бот-боттарын удур-дедир билчиишкининге үндезилээш, Катышкан Нацияларның шериниң төлээлери харылзаа офицерлериниң дугуржулга кылдыр ажылдап кылганы, төлээлериниң тайбынчыдылга чугаалажыышкыннарының бүгү дургузунда бадылаары дугуржулганың төлевилелин хүлээп ап тур.

Бот-боттарын удур-дедир билчир талазы-биле чеңдип алдынган өске айтырыглар мооң адаанда кирип турар:

«1. Дугуржулгада киирип турары-биле «чепсектиг күштериниң» деп сөс үгле кайы бир таланың хыналдазында турар ийикпе, азы ажыы-биле азы чажыды-биле ооң күзелин күүседип турар чепсектиг кезектерге болгаш чепсегленген бөлүк кижилерге хамааржып турар. Кажан кады истелгениң шынзыктырыы чөнгээлиг болуушкуннуг чорукту кылганнар кайы бир таланың хыналдазында турар ийикпе, азы ажыы-биле болгаш чажыды-биле ол таланың күзелин күүседип турарын шыныы биле илередир болза, ол тала чөнгээлиг чорукту кылганындан ойталавас ужурлуг.

2. Дугуржулганы үрээн дугайында дыннатына бээр тавар ылганы истеп-хынаарын харылзаа офицерлериниң мооң мурнунда практикалап турганы ышкаш истелгени чорудар.

4. Тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкынның айыл чок чоруун хандырарының дугуржулгазын ийи таланың төлээлери бадылаан соонда, ол дугуржулга-биле мооң мурнунда чеңдип алдынган айыл чок чоруктун хандырылгазының дугуржулгазы болгаш Кэсонда чугаалажыышкыннар болур черге база хамаарышпас зонага хамаарышкан дугуржулга солутунган турар.

5. Агаарның байдалындан азы техник талазы-биле болдурбайн барып болбас чылдагааннардан аңгыда ийи таланың шериг самолёттары Паньмыньчжоньда чугаалажыышкын болур районнуң кырынга ушпас ужурлуг: Катышкан Нацияларның шериг самолёттары Кэсон районнуң кырынга болгаш Кэсондан Паньмыньчжоньда чугаалажыышкыннар болур районче баар орук районунуң кырынга ушпас; Кореяның Улустуң армиязының болгаш кыдат улус эки-турачыларының шериг самолёттары Муньсань район кырынга болгаш Муньсаньдан Паньмыньчжоньда чугаалажыышкын болур районче баар орук районунуң кырынга ушпас».

Катышкан Нацияларның шериниң төлээлери харылзаа офицерлериниң чеңдип алганы бот-боттарының удур-дедир билчиишкининге болгаш бо чагааның үшкү параграфының 1, 2, 4 болгаш 5 үүлдериндe бижээнин мооң соңгаар-даа эдерериниге чөпшээрежип турар.

(СЭТА).

Кипр ортулукта политика талазы-биле хоругдатканнарны англичаннар дерзии аажылап турар

АФИНЫ. Афинының парлалгазының дыннатканын өзугаар алырга, Кипр ортулукта англи эрге-чагыргалар политика талазы-биле хоругдатырган 18 кижилерни кымчы-биле эттеп соп турганнар.

Реакцылыг грек солуннар безин ортаа вектин ол бужар методтары-биле үүлгеткен дерзии аажылалдарга удур килеңнээшкинин илередип турар болгаш англичаннарның Кипрни концлагерь кылдыр хуулдуруп турарынга удурланып турарлар.

(СЭТА).

Совет дайынчыларның соңгу Норвегияда хөөрлерин дорамчылап турары

ИНХАВЕТ. (Соңгу Норвегия). Теммернесетте (мурнуу Нарзика) совет дайынчыларның акы-дуңма хөөрүнге чораан СЭТА-ның корреспондентизинге мындыг үүлдер билдинген:

Кажыдалдың тураскаалын болгаш хөөрүн долгандыр камгалап турар даш херимни буза тепсип каан болган, тураскаалдың бүгү истери чок кылдыр узуткатынган.

Частыышкындан үрелген даш херимниң крестилерин болгаш тураскаалдар хереклеринiң ырадыр чаштагылай берген чоруу чүгле аңаа хөөр турган-дыр дээрзин илередип турар болган. Хөөрлерни чер-биле деңнеп каапкан. Өлгеннериң сөөктерин сөөртүп аппарган. Оон биле кады, чүгле 30 метр хире черде немец эжелекчилериниң хөөрүн эрге-чагыргалар бүрүн чурумчудуп каан болган.

Совет дайынчыларның хөөрлерин чок кылып узуткаарын сентябрь төнчүзүнде чажыды-биле чоруткан. Коммуна деп хоорайның даргазы Хамарейниң медеглелин өзугаар алырга, тус черниң эрге-чагыргалары биле чон совет дайынчыларының хөөрлерин бастып дорамчылаан дугайын чүгле кажан хөөрлерни чок кылып каапканда ам билгеннер. Коммунаның чону өлген совет дайынчыларның чевег-хөөрлерин бастып дорамчылап турарынга шынгыызы-биле удурланып турар. Ынчалза-даа Коммунаның чурттакчылары хөөрүнүң девискээринге чечектер эккеп салгылааннар.

(СЭТА).

Англияның чорудулгаларынга египет чазак удурланып турар

КАИР. Октябрь 22-де, кежээ англи чазакка египет чазактың нотазын радио-биле дамчыткан болгаш парлап үндүрген. Суец каналдың зоназында англи боо-чепсектиг күштериниң агрессчи чорудулгаларынга удурланыышкынны ында илередип турар. Египет чазактың нотазын октябрь 19-та англи элчин черинге чоруткан.

Англи боо-чепсектиг күштериниң кем буруулуг үүлгедиглерин нотада санап илереткен болгаш Суец каналдың зоназының янзы-бүрү районнарда өнчүк-чөнгээлиг корум-чурум чок чоруктар дээш буруу оларга онаатынып турар.

«Египет чазак ол кем-буруулуг чоруктарга шиитпирлин-биле удурланып турар болгаш кижилериниң таварышкан өлүм-чидими дээш база оон-даа ыңай улуг уржуктары дээш англи эрге-чагыргалар харыысалгалыг болур деп санап турар. Ынчангаш англи боо-чепсектиг күштер ол эжелеп алган черлеринден болгаш Суец канал зоназында сөөлгү каш хүннериң дургузунда оларның хоойлу-дүрүм чокка эжелеп алган коммунал бүдүрүлгелерден ырап-чоруткан турары эргежок чугула»— деп нотада чугаалап турар.

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дыннадыындан илереп турары болза, октябрь 22-де египет чазак болза, Суец канал зоназында англи боо-чепсектиг күштериниң чаа-чаа өнчүк-чөнгээлиг үүлгедиглеринге болгаш агрессчи чорудулгаларынга удур англи чазакка нота чоруткан.

(СЭТА).

Суец каналда англичаннарның аажылаашкыннары

КАИР. Суец каналдың девискээриниң аңгы-аңгы районнарынга англи солдаттарның үүлгедип турганы агрессиязының, үптеп-тонаарының болгаш өлүрүкчү чоруктарының чаа-чаа актыларының дугайын Египеттиң иштики херектер министри Сираг Эд-дин-паша дүүн хүн болуп эрткен пресс-конференциянга чугаалаан. Сираг Эд-дин-пашаның чугаалааны болза, англи шериглер Суецтиң демир-орук станциязын, а ол ышкаш чээрби танкалар биле бүзээлетинген демир-орук мастерскаязын эжелеп алганнар. Каир-биле Суецтиң аразында демир-орук харылзаазы база катап үзүлген.

Ук зона Англияның шериг эжелелиниң адаанда турар болгаш Суец каналдың девискээринде чүвениң байдалы бергедеп бар чыдар деп «Аль-Ахрам» солун бижип турар.

«Аль-Ахрам» солуннуң медеглеп турары болза, октябрьниң 22-ден 23-че дүнезинден эгелээш Суец шериг эжелелинде турар деп англи шериг эрге-чагыргалары медеглээн.

Суецтиң болгаш Египеттиң өскедаа кезектериниң аразында демир-орук харылзаазы октябрьниң 22-де кежээкиниң 11 шактан эгелеп үзүлген.

(СЭТА).

Уолл-стрит деп чүл?

Бо сөстү шуут очулдурарга «Ханалар кудумчузу» дээн чүве-дир. Англи сөс-биле алырга «Уолл» дээрге — хана, «Стрит» дээрге — Кудумчу» дээни ол. Ол кудумчу болза, Америкада эң улуг хоорайларның бирээзи болур Нью-Йорктуң төп ортузунда турар, ол ындыг-ла кончуг улуг эвес, кызыы болгаш думааргай хөлегелиг карангы кудумчу. Шаанда хоорай шивээзиниң ханазы оны таварып эрткен турган, ук ат оон үндезиленип тывылган.

Уолл-стрит дээрге, чүгле кудумчу эвес, а харын дээрбечи америк империализмниң, реаксияның болгаш агрессияның эге шаанда төрүтүнүп үнген чери, ооң уязы болур. Уолл-стрит кудумчуда улуг-улуг банкыларның, трестериниң болгаш корпорацияларның эргелелдери мөөннешкен. Ол бүгү мөөннештирген капиталды чурттуң бүгү экономиказының контролюн боттарының хслунда адыштап алган эвээш санныг бөлүк миллиардерлер удуртуп турар.

Американың доллар хааннары миллиардерлер — Рокфеллер, Морган, Миллон, Дюпон болгаш өскелериниң ордулары Уолл-стритте турар. Ында миллион-миллион бөдүүн кижилер ажыл чоктуң хараазы-биле аштүренги чурттал ганы көрүп, хонар дүжер оран бажың чоктуң хараазы-биле даштын кудумчуларда болгаш хоорай кыдында чер казанактарда чурттап турарының хараазы-биле аарыг-аржык болгаш аш-чуттан чоорту өлүп хорап турда, үстүнде айыткан каш санныг идегеттер чурттуң национал байлааның дыка улуг кезиин холгаарлап алгаш, Американың Катышкан Штаттарында кара туразы-биле аажылап турарлар.

АКШ-та бүгү-ле садыг-наймаының болгаш саң-хөөнүң карангы херектерин колдуунда алды улуг банкылар удуртуп турар. Оларның иштинде чурттуң чинзези чок хааны— банкы ээзи Морган кол рольду эжелеп турар. Ооң хөй каът, хөлегелиг куу бажыны Уолл-стрит болгаш Бродвей кудумчуларның белдиринде турар, шак оортан Морганның капиталының узун холдары чурттуң болгаш даштыкының элээн хөй чурттарының үлетпүрлериниң янзы-бүрү адырларын ээремчигей ышкаш дузактап алган соруп чип турар.

Морганның бөлүүнде үлетпүрүнүң 13 улуг корпорациялары (катыжыышкыннары), «Американ телефон энд телеграф компани» дээр монополдуг ниитилелге баштаткан бүдүрүлгелериниң 12 корпорациялары, электри энергиязы бүдүрүп үндүрүп турар 37 компаниялар, чурттуң эң улуг 11 демир-оруктарның болгаш саң-хөөнүң өске-даа чугула элээн хөй компаниялары кирип турар.

Америкада саң-хөөнүң хааннары чурттуң бүгү-ле политиктиг амыдыралын удуртуп турар. Катышкан Штаттарның бүгү-ле иштики болгаш даштыкы политиказы үлетпүр болгаш саң-хөө ээлериниң эрге-ажыктарын камгалап турар. Ол политиканы Уолл-стрит адап берип турар. Ол дугайын капиталистер хөй ниитининиң хайгааралындан бар-ла шаа биле чажырарын оралдажып турарлар, ынчалза-даа, күрүнеиң бүгү аппарады, судтар, истелгениң федералдыг бюрозу болгаш политиктиг партиялар Уолл-стритке ажылдап берип турар деп үвени америктиң бөдүүн кижилери билип турар.

Америкада дыка хөй реакциялыг солуннарны Уолл-стрит акшаландырып турар. Дыка хөй тиражтарлыг үнүп турар сеткүүлдерни монополдарның төлээлекчилери контрольдап турар, олар боттары Уолл-стриттиң саң-хөө хааннары-биле чоок харылзааны тудуп турарлар. Чижээ, «Таймс», «Леф», «Форгун» болгаш өске-даа реакциялыг сеткүүлдер Морган биле ооң бир дугаар национал банкызын дамчыштыр харылзааны тудуп турар. Бүгүдээге билдингир фашист Херстиң контролюнуң адаанда турар солуннарның катыжыышкыны Морган болгаш Рокфеллер-биле харылзаалыг. Кроуэллг-Кольерниң сеткүүлдер үндүрер черин Морган контрольдап турар.

Уолл-стрит бодунуң салган акша хөреңгизиниң тузазы-биле, а база ол ышкаш бодунуң төнмес-батпас чарлалдарын дамчыдарының аайы-биле чурттуң бүгү-ле радио дамчыдылгазының четкилерин база бодунуң холунда адыштап алган туруп турар. АКШ-та эң улуг дөрт радио компаниялары Гарриманның бажыны-биле болгаш саң-хөө хааннары— Рокфеллер, Морган, Миллон олар биле чоок харылзааны тудуп турар. Пропаганданың бүгү-ле чепсектерин — парлалганы, радиону, кинону монополистер америк улустуң угаан медерелин тенидеринге, ажылчын шимчээшкинин, коммунизмни, Совет Эвилелинде социалистиг системаны нүгүлдээринге болгаш делегейнин чаа дайынын кыпсып үндүреринин херээнге ажыглап турар.

Азияның улустарынга чарлал чок чорудуп турар ханныг дайын Уолл-стриттиң империалистеринге ам-даа эвээш болуп турар, олар ам кижилерни массалыы-биле кырып өлүреринiң чепсээ — атомнуг бомбаны хереглеп турган делегейниң чаа дайынынче бүгү кижи төрелгетенни киир идиптерин күзеп турарлар.

Американың улуг үлетпүр ээлери бүгү делегейге тергиидээр деп сорулганы салып алган, гитлериң алдар чок оруун истеп бар чыдарлар. Фашисчи организациялар — «Американский Легион», «Кук-Клукс-Клан», «Рыцари Колумба» болгаш өскелерни Уолл-стрит акшаландырып турар. Нефть болгаш суднолар тудуунун хааны Пью реакциялыг организацияларны бар-ла шаа-биле деткип турар.

Чазактың болгаш армияның улуг эрге дужаалдыг кижилерин үгле Уолл-стриттиң чөпшээрелин барымдаалап томуйлап турар. Чижээ, үлетпүр айтырыгларының национал эргелелиниң бажында Уолл-стриттиң шуут негээни өзугаар Вильям Гаррисонну олурткан. Ооң мурнунда ол «Американ телефон энд телеграф компанияның президентизи турган. Морганның «Дженерал электрик компаниязының президентизи Чарльз Вильсонну Трумэн «Камгалал херээн мобилизастаар эргелелдиң» директорунга томуйлаан. Ол эргелел шериг чепсегленнишкининиң херээн эргелеп турар. Вильсоннуң оралакчыларынга генерал Клей болгаш банкир Вейнберг оларны бадылаан. Колония болгаш хамаарылгалыг чурттарже америк капиталды шургудуп киирериниң айтырыгларын шиитпирлеп турар эргелелдиң бажында Нельсон Рокфеллер олуруп турар, а айыл чок чоруктун талазы-биле эргелелдиң бажында банкир Кэбст туруп турар.

АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери чаа дайынның белеткелин калчаалыы-биле чорутпушаан тургаш, боттарының амы-хууда хөреңгизин шимчетпейн камгалап алыр сорулга-биле ажылчы чоннарның ындында-ла чединмес, ядамык, түреңги амыдыралының сөөлгү чулуун агартыр соруп, оларның демократтыг эргелеринге удур калчаалыг халдаашкынны чорудуп турарлар.

Уолл-стриттиң дыннангыр айтыкчылары америк империалистер болгаш оларның чазаа Европа болгаш Азия чурттарының иштики херектеринче хирлиг болгаш ханныг холун суп, үптекчи болгаш эжелекчи дайыннарны чорудуп турар. Олар корей улуска удур бо чоруп турар черлик араатанзыг дайындан дыка хөй орулгаларны киирип ап турар.

Империалистер чеже-даа чаа дайын кыпсыр деп шуугап, шериг чепсегленишкинин бажын ажыр белеткеп турза чок, оларның ол күзели боттанмас. Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанда салдынган чүс-чүс миллион бөдүүн кижилериниң хол үжүктери дайын кыпсыкчыларынга удур сүртенчиг күш болур.

«Правданың» корреспондентизинин атомнуг чепсек дугайында айтырыгларынга эш Сталинниң харыызы америк атомчуларның агрессчи планнарынга удур аар согуушкун болган болгаш бүгү-делегейниң тайбыңга ынакшылдыг улустарының тайбың дээш чорудуп турар демиселинге улуг идегелди болгаш күштү берген.

С. ФАТЕЕВ.

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл киллистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьвиң, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01566

Облкүүскомнуң типографиязы